

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Andrea Hřebíčková

Svoboda projevu versus ochrana mravnosti

Diplomová práce

Olomouc 2016

„What is freedom of expression? Without the freedom to offend, it ceases to exist.“

Salman Rushdie

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Svoboda projevu versus ochrana mravnosti* zpracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V dne.....

.....
Andrea Hřebíčková

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala doc. JUDr. Michalu Bartoňovi, Ph.D. za pomoc při výběru tématu, vymezení zpracovávaných oblastí, za jeho cenné rady a připomínky a za odborné vedení při konzultacích.

Obsah

Seznam použitých zkratek	7
Úvod	8
1. Obecné pojednání o svobodě projevu.....	10
1.1. Co se rozumí svobodou projevu	10
1.2. Právní zakotvení svobody projevu	11
1.2.1. Všeobecná deklarace lidských práv.....	11
1.2.2. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech.....	12
1.2.3. Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod	13
1.2.4. Charta základních práv EU.....	15
1.2.5. Listina základních práv a svobod	16
1.3. Regulace svobody projevu	18
2. Obecné pojednání o mravnosti	20
2.1. Co se rozumí mravností.....	20
2.2. Právní zakotvení mravnosti a její ochrany	20
2.3. Pojetí mravnosti v prostředí České republiky.....	21
3. Svoboda projevu a mravnost v umění	23
3.1. Literatura a tisk.....	24
3.1.1. Judikatura ESLP	24
3.1.2. Prostředí České republiky.....	28
3.2. Výtvarné umění	29
3.2.1. Judikatura ESLP	30
3.2.2. Prostředí České republiky.....	33
3.3. Televizní a filmový průmysl	36
3.3.1. Judikatura ESLP	37
3.3.2. Prostředí České republiky.....	40
3.4. Hudební průmysl	42

3.4.1. Prostředí České republiky.....	43
4. Svoboda projevu a mravnost v reklamě	45
4.1. Judikatura ESLP	45
4.2. Prostředí České republiky.....	47
Závěr.....	52
Seznam pramenů.....	54
Monografie a články z časopisů	54
Právní předpisy	55
Judikatura	56
Internetové zdroje	57
Shrnutí	60
Abstract.....	60
Klíčová slova	61
Key words.....	61

Seznam použitých zkratk

ČR	Česká republika
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
Listina	Listina základních práv a svobod
NSS	Nejvyšší správní soud
Úmluva	Evropská Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
ÚS	Ústavní soud

Úvod

„Pokud nevěříme ve svobodu projevu lidí, kterými opovrhujeme, nevěříme ve svobodu projevu vůbec.“

Noam Chomsky

Svoboda projevu je jedním ze základních politických práv, které slouží k veřejné diskuzi a k šíření názorů jednotlivce. Bez svobody projevu by bylo v podstatě nemožné žít svobodným životem, protože nesmět říkat to, co si člověk myslí, je jedním z nejzásadnějších omezení lidské osobnosti. Na druhé straně zde existuje, ale i požadavek určitým způsobem udržovat mravnost daného projevu, ať už z hlediska jeho obsahu nebo z hlediska jeho formy. Tato skutečnost pak v různém rozsahu omezuje člověka v jeho svobodě volně se projevit. Co je tedy přednější? Svoboda projevu nebo zachování mravnosti? Možnost projevit cokoli a jakkoli nebo neurazit či nepohoršit ostatní? V návaznosti na výše uvedený citát je jistě krásnou myšlenkou, že by svoboda projevu neměla být omezována a všichni by měli mít tu možnost svobodně se vyjádřit, a také že bychom toto právo měli dopřát i lidem s jejichž názory nesouhlasíme. Nelze ale opomenout fakt, že svoboda projevu bude vždy podléhat určitým omezením, protože v naší společnosti existují i další klíčové hodnoty, jako je např. mravnost, které budou neméně důležité a bude potřeba je chránit i na úkor svobody projevu.

Tato práce se zaměřuje na střet svobody projevu a ochranu mravnosti především ve sféře médií, umění a reklamy. Mapuje část judikatury Evropského soudu pro lidská práva a také vybraná rozhodnutí vnitrostátních soudů ČR, a to vždy u jednotlivých odvětví umění a u reklamy. Na svém začátku předkládaná práce pojednává o právním zakotvení svobody projevu a následně o pojetí mravnosti. Jejím cílem je zjistit, zda existuje určitý standard mravnosti a zda před ESLP či ÚS došlo k určitému vývoji v pojetí mravnosti v čase a v souvislosti právě na svobodu projevu. Další otázkou je, kam až se dá ve svobodě projevu zajít a kdy už je člověk omezován. Hlavní metoda, která bude v práci použita k objasnění těchto otázek, je analýza soudních rozhodnutí.

Téma svobody projevu je právní oblastí, která je zpracovaná velmi podrobně a to nejen na úrovni vnitrostátní, ale také na úrovni evropské. Co se týče problematiky mravnosti, je v centru pozornosti spíše oborů filozofických a náboženských než právních, proto se jedná o jednu z kontroverznějších protihodnot ke svobodě projevu, proto mě zmapování jejího vývoje v rámci judikatury evropské i české velmi lákalo. Doposud se nikdo analýze rozhodnutí ESLP a ÚS ve věci svobody projevu a ochrany mravnosti výslovně nevěnoval. Dle mého názoru jde ale o oblast, která jistě vyžaduje pozornost.

V této práci jsem vycházela především z ustanovení Úmluvy, Listiny a z judikatury ESLP a ÚS. Právě soudní rozhodnutí byla pro mne klíčovým zdrojem. Dále jsem vycházela také z odborných publikací, které jsem použila především k obecnému vymezení dané problematiky. Cenným zdrojem informací byly komentáře k Úmluvě i Listině. Velmi přehledné a detailní pojednání o svobodě projevu poskytuje publikace M. Bartoně: *„Svoboda projevu: principy, garance, meze“* a také kniha od autorů P. Jägera a P. Molka: *„Svoboda projevu: Demokracie, rovnost a svoboda slova“*. Publikaci J. Herzega: *„Meze svobody projevu“* jsem využila především pro seznámení se s tématem svobody projevu v trestním právu. Dále jsem jako zdroje použila několik dalších monografií, článků z odborných právních časopisů a internetové zdroje pojednávajících nejen o tématu svobody projevu a mravnosti, ale také o tématu umění, médií a o tématu reklamy.

U tématu svobody projevu a ochrany mravnosti by se dala následně zpracovat kapitola, která by pojednávala o svobodě projevu v náboženství a o střetu této svobody s náboženským cítěním věřících. Tato oblast morálky je velmi specifická, bohatá na judikaturu ESLP a koliduje i s ochranou práv a svobod druhých. Ovšem toto téma jsem do své práce již nezahrnula z důvodu omezeného rozsahu diplomové práce.

1. Obecné pojednání o svobodě projevu

1.1. Co se rozumí svobodou projevu

Svoboda projevu je jednou z nejstarších občanských svobod. Již ve francouzské Deklaraci práv člověka a občana z roku 1789, je ve čl. 11 uvedeno, že svoboda projevu, myšlení a názorů je jednou z nejcennějších svobod člověka. Proto byla také vymezena v samostatném článku a nespadá pod čl. 4 Deklarace („Každý smí činit to, co druhým neškodí“).¹ Americký filozof Stanley Fish, o více než sto let později, ve svém díle uvedl: „Svoboda projevu může být primární hodnotou pouze tehdy, když nebude záležet na tom, co bylo řečeno, nebude záležet, co je smyslem, ale bude potěšením pouze poslouchat.“²

Podle ÚS ČR „je základní právo na svobodný projev třeba považovat za konstitutivní znak demokratické pluralitní společnosti a za jednu ze základních podmínek pro její chod a sebeuplatnění jednotlivce.“³ Často se svoboda projevu označuje za právo univerzální, bez kterého by nebylo možné uskutečňovat jiná politická práva.⁴ „Z přirozenoprávního pohledu jde tak o existující přirozené lidské právo každého jedince, které je neoddělitelnou součástí osobnosti člověka. Bez možnosti komunikovat, nemůže jak jednotlivec, tak společnost fakticky fungovat a existovat, a to bez ohledu na to, zda konkrétní stát dané právo též výslovně jako veřejné subjektivní ústavní právo zakotví a uzná.“⁵

Mezi komponenty práva na svobodu projevu dle Úmluvy patří: 1) svoboda zastávat názory, 2) svoboda přijímat informace nebo myšlenky, 3) svoboda tyto myšlenky či informace dále rozšiřovat.⁶ Ovšem ESLP svou judikaturou značně rozšířil oblast práv, která spadají do svobody projevu, a zařadil sem i další aspekty.⁷

Svoboda projevu zahrnuje verbální i neverbální formy komunikace. Může jít o mluvené či psané slovo, umělecké dílo nebo i symbolický projev (např. spálení vlajky). Ovšem pod tuto svobodu spadá i právo člověka neprojevit se vůbec.⁸ Pod „projev“ lze fakticky podřadit veškeré způsoby, kterými člověk zveřejňuje své názory, argumenty,

¹ MORANGE, Jean. *La liberté d'expression*. Paris: Presses Universitaires de France, 1993, s. 16

² FISH, Stanley. *There's No Such Thing as Free Speech...and it's a good thing too*. New York: Oxford University Press, 1994, s. 106

³ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 23.3.2010, sp. zn. I. ÚS 1990/08

⁴ ČERNÝ, Petr. *Je svoboda projevu opravdu pro všechny?* Právní rozhledy, 2009, č. 5, s. 177

⁵ BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: Principy, garance, meze*. Praha: Leges, 2010, s. 26-27

⁶ Čl. 10 Evropské Úmluvy o ochraně základních lidských práv a svobod

⁷ KOSAŘ, David. In KMEC, Jiří a kol. *Evropská Úmluva o lidských právech – komentář*. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 997

⁸ HERZEG, Jiří. *Meze svobody projevu*. Praha: Orac, 2004, s. 10

umělecké ideje či vyjadřuje sympatie k jinému názoru.⁹ „Není přitom nutné, aby se projev vztahoval přímo k účasti na řešení veřejných otázek. Ani čl. 10 Úmluvy či Listina nestanoví konkrétní formy projevu, z čehož lze dovodit možnost projevit se ve všech myslitelných formách.“¹⁰ Tato práce se bude soustředit především na umělecký projev, kam patří jak mluvené (hudba, film), tak psané slovo (literatura, periodický tisk), ale i umělecká díla (malby, sochy). A také se bude zabývat svobodou projevu v reklamě ve spojení s požadavkem ochrany mravnosti.

1.2. Právní zakotvení svobody projevu

1.2.1. Všeobecná deklarace lidských práv

Všeobecná deklarace lidských práv byla přijata v Paříži po druhé světové válce Generálním Shromážděním OSN (1948) jako konsenzus celosvětové úrovně ve snaze poskytnout jednotlivcům ochranu a zamezit opakování událostí z války.¹¹ Ovšem tento dokument byl pouze politickou proklamací daných svobod a práv a jejich reálné vynucení bylo poněkud obtížné.¹²

Deklarace ve svém čl. 19 stanoví: „Každý má právo na svobodu přesvědčení a projevu; toto právo nepřipouští, aby někdo trpěl újmu pro své přesvědčení, a zahrnuje právo vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky jakýmkoli prostředky a bez ohledu na hranice.“¹³ Původním záměrem bylo tímto článkem umožnit světu dostávat, ale také předávat informace. Tato výsada se měla stát základním lidským právem. V deklaraci pojem „bez ohledu na hranice“ dle některých znamená nejen hranice fyzické (hranice státu), ale také hranice ideologické. Toto ustanovení mělo za úkol zajistit nerušený tok informací po celém světě.¹⁴

Omezení svobody projevu není přímo uvedeno v samotném čl. 19, ale později v čl. 29, který je obecnou limitační klauzulí tohoto dokumentu a uvádí, že každý je podroben jen takovým omezením, která stanoví zákon a jen kvůli tomu, aby byla zachována práva a

⁹ JÄGER, Petr, MOLEK, Pavel. *Svoboda projevu: Demokracie, rovnost a svoboda slova*. Praha: Auditorium, 2007, s. 27

¹⁰ ČERNÝ, Petr. *Je svoboda projevu opravdu pro všechny?* Právní rozhledy, 2009, č. 5, s. 177

¹¹ GUDMUNDUR, S. Alfreðsson, ASBJORN, Eide. *The Universal Declaration of Human Rights: A Common Standard of Achievement*. The Hague: Kluwer Law International, 1999, s. 25

¹² TOMUSCHAT, Christian. *International Covenant on Civil and Political Rights* [online]. United Nations, 2008 [cit. 27. října 2015]. Dostupné na <http://legal.un.org/avl/pdf/ha/iccpr/iccpr_e.pdf>

¹³ Všeobecná deklarace lidských práv, vyhlášená pod č. 120/1976 Sb., (schválena Valným shromážděním OSN dne 10.12.1948). Dostupné na <http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/czc.pdf>

¹⁴ GUDMUNDUR, S. Alfreðsson, ASBJORN, Eide. *The Universal Declaration of Human Rights: A Common Standard of Achievement*. The Hague: Kluwer Law International, 1999, s. 403

svobody druhých a pro tuto práci důležité, aby bylo vyhověno spravedlivým požadavkům morálky mimo jiné.¹⁵

1.2.2. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech

K zajištění vynutitelnosti práv bylo potřeba je přenést do dokumentu oplývající mezinárodní silou, který nebude pouhou politickou proklamací jako výše zmíněná Všeobecná deklarace. Proto se Generální Shromáždění rozhodlo pro nový dokument, který bude právně závazný a vynutitelný. Otázkou bylo pouze, zda všechna práva nechat v jednom dokumentu, nebo je rozdělit. Komise pro lidská práva připravila dva drafty, do jednoho zařadila práva občanská a politická, druhý sloužil jako zakotvení práv hospodářských, sociálních a kulturních. Z nich poté vznikl Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech. Oba v roce 1966.¹⁶

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech chrání svobodu projevu ve svém čl. 19, který uvádí v prvním odstavci, že každý má právo zastávat svůj názor bez překážky. Ve druhém odstavci toto právo rozšiřuje: „Každý má právo na svobodu projevu; toto právo zahrnuje svobodu vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky všeho druhu, bez ohledu na hranice, ať ústně, písemně nebo tiskem, prostřednictvím umění nebo jakýmikoli jinými prostředky podle vlastní volby.“¹⁷ V této definici je MPOPP poněkud detailnější než výše uvedená Deklarace. Umožňuje přijímat a rozšiřovat informace různými způsoby a uvádí zde demonstrativní výčet možností.

V posledním třetím odstavci je uvedeno omezení tohoto práva. Toto omezení musí být stanoveno na základě zákona (legalita), musí být nutné k a) respektování práv nebo pověsti jiných či b) k ochraně národní bezpečnosti nebo veřejného pořádku nebo veřejného zdraví nebo morálky.¹⁸ Zde je vidět, že svoboda projevu není právem absolutním, ale že podléhá omezením ze strany veřejné moci. V MPOPP je samostatně zařazen speciální výše uvedený třetí odstavec, zde ovšem nejde o všeobecnou limitační klauzuli jako v Deklaraci, který svobodu projevu omezuje a pro tuto práci podstatná ochrana morálky, je zde již zakotvená jako jeden z výslovně uvedených legitimních cílů.

¹⁵ Čl. 29 odst. 2 Všeobecné deklarace lidských práv, vyhlášené pod č. 120/1976 Sb., (schválena Valným shromážděním OSN dne 10.12.1948). Dostupné na <http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/czc.pdf>

¹⁶ TOMUSCHAT, Christian. *International Covenant on Civil and Political Rights* [online]. United Nations, 2008 [cit. 27.října 2015]. Dostupné na <http://legal.un.org/avl/pdf/ha/iccpr/iccpr_e.pdf>

¹⁷ Čl. 19 odst. 2 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, vyhlášen pod č. 120/1976 Sb. Dostupné na <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/mezinar.pakt-obc.a.polit._prava_.pdf>

¹⁸ Čl. 19 odst. 3 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, vyhlášen pod č. 120/1976 Sb. Dostupné na <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/mezinar.pakt-obc.a.polit._prava_.pdf>

1.2.3. Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Evropská úmluva je vícestranná dohoda, která byla uzavřena v rámci Rady Evropy a podepsána v Římě roku 1950. Tato Úmluva vytváří kontrolní mechanismus ochrany lidských práv prostřednictvím Evropského soudu pro lidská práva se sídlem ve Štrasburku. Nejen samotná Úmluva, ale i judikatura ESLP jsou velmi důležité pro evropské pojetí svobody projevu a jejího následného omezení.¹⁹

Úmluva zakotvuje právo na svobodu projevu ve svém čl. 10 v odst. 1: „*Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice. Tento článek nebrání státům, aby vyžadovaly udělování povolení rozhlasovým, televizním nebo filmovým společností.*“²⁰ Co se týče definice, je dle mého názoru první část, oproti MPOPP, poměrně vágní a nedostačující. Ovšem z judikatury ESLP vyplývá, co vše je podřazeno pod svobodou zastávat názory, informace a myšlenky. Z rozhodovací praxe soudu je zřejmé, že na formě myšlenek či informací až tolik nezáleží a že chráněny jsou např. expresivní projevy i právo mlčet. Pod samotné „*zásahy státních orgánů*“ ESLP postupem času zahrnul i omezování ze strany soukromých subjektů, kdy má stát pozitivní závazek chránit lidská práva před zásahy a omezeními od těchto subjektů, a tím se horizontální působení základních práv objevuje i u svobody projevu. Spojení „*bez ohledu na hranice*“ umožňuje přenos informací jak ven, tak i dovnitř daného státu a tím je zajištěna ona svoboda na poli Evropské Unie.²¹

Druhá část prvního odstavce je v právním zakotvení jiná než u ostatních mezinárodních smluv. Dokonce ani v české právní úpravě na úrovni ústavní není tato možnost pro státní orgány upravena. V tomto ohledu je, dle mého názoru, Úmluva inovativní a tvůrci mysleli do větší hloubky na různé možnosti, které mohou nastat při šíření informací. „*Smluvní strany mohou regulovat nejen rozhlasové a televizní vysílání pramenící v daném státě, ale rovněž příjem a přenos vysílání z jiných států. V této souvislosti je nutné rovněž zmínit, že smluvní strana Úmluvy není odpovědná za to, že jiný stát (který není smluvní stranou Úmluvy) zabránil přenosu informace na území dotčené smluvní strany.*“²²

¹⁹ BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: Principy, garance, meze*. Praha: Leges, 2010, s. 31

²⁰ Čl. 10 odst. 1 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, vyhlášená pod č. 209/1992 Sb.

²¹ KOSAŘ, David. In KMEC, Jiří a kol. *Evropská Úmluva o lidských právech – komentář*. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 997 - 998

²² KOSAŘ, David. In KMEC, Jiří a kol. *Evropská Úmluva o lidských právech – komentář*. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 999

Druhý odstavec čl. 10 Úmluvy obsahuje jednu z tzv. limitačních klauzulí: „*Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti i odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.*“²³ Zde je patrná možnost omezení svobody projevu daleko větším výčtem legitimních cílů, než je tomu u jiných svobod, které jsou v rámci Úmluvy taktéž chráněny. Samotné omezení může mít dvě podoby, a to omezení předběžné (podmínky) nebo omezení následné (omezení, sankce). Mezi předběžná omezení lze zařadit udělení licence či odmítnutí registrace nebo nepovolení vylepení plakátů. Mezi následná omezení lze zahrnout různé sankce nebo pozastavení vydávání novin. Následná omezení jsou mnohem bohatší a neslouží pouze jako trest, ale také jako odstrašující příklad (tzv. chilling effect) pro budoucnost.²⁴

Další podmínkou je, že dané omezení musí být stanoveno zákonem. Tato formulace směřuje na nutnost testu legality, kdy ESLP zkoumá, zda je omezení opravdu založeno na zákonném pokladu, ale také jak kvalitní vnitrostátní právo je, tzn. jak je dostupné, předvídatelné a bez svévole zákonodárce. Jelikož je tímto ustanovením odkázáno na vnitrostátní právo, je důležité určit, zda toto právo neobsahuje vyšší standard ochrany. Pokud by obsahovalo onen vyšší standard, je nutné jej dodržet.²⁵ Ve své judikatuře ESLP zpřesnil pojem „*stanoveno zákonem*“ a to tak, že zákon, na jehož základě dochází k omezení svobody projevu, může být i zákonem nepsaným, ale musí být přístupný, dostatečně precizní a člověk musí být schopen díky tomu předvídat, jaké následky může mít jeho chování, pokud ono nepsané pravidlo poruší.²⁶

Nezbytnou součástí druhého odstavce je test legitimacy, v rámci něhož ESLP zkoumá, zda zásah, který již prošel testem legality, sleduje jeden z legitimních cílů, které jsou zde uvedeny.²⁷ Pro tuto práci je stěžejním důvodem ochrana morálky (neboli mravnosti). Ochrana mravnosti je podle některých názorů nejspornějším legitimním cílem, který je obsažen ve druhém odstavci Úmluvy. Navíc je toto také dáno neurčitostí judikatury ESLP, který se

²³ Čl. 10 odst. 2 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, vyhlášená pod č. 209/1992 Sb.

²⁴ KOSAŘ, David. In KMEC, Jiří a kol. *Evropská Úmluva o lidských právech – komentář*. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 999 - 1001

²⁵ Tamtéž, s. 1001 - 1002

²⁶ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Sunday Times proti Spojenému království* ze dne 26.4.1979, číslo stížnosti: 6538/74

²⁷ KOSAŘ, David. In KMEC, Jiří a kol. *Evropská Úmluva o lidských právech – komentář*. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 1002

k ochraně morálky vyjadřoval prozatím vždy zdrženlivě a poukazoval pouze na to, že v rámci Evropy neexistuje ohledně mravnosti žádný konsenzus.²⁸ Zatím téměř vždy nechával volný prostor státům k posouzení tohoto problému prostřednictvím doktríny margin of appreciation. Díky tomuto institutu ESLP omezí sám sebe v rozhodování a státům je dána určitá míra volného uvážení. Právě v rámci morálky mají státy míru této volnosti nejširší.²⁹

Poslední fází je test nezbytnosti v demokratické společnosti. „*Test nezbytnosti v demokratické společnosti obsahuje dvě podmínky: 1) zásah ve světle daného případu jako celku musí být přiměřený sledovanému legitimnímu cíli; a 2) důvody uvedené národními orgány na jeho ospravedlnění musí být relevantní a dostatečné.*“³⁰

Ovšem toto není jediné omezení svobody projevu v Úmluvě, mezi další tzv. limitační klauzule patří čl. 17 Úmluvy,³¹ který zakazuje obecné zneužití práv a také čl. 16 Úmluvy,³² který umožňuje smluvním stranám zakázat politickou činnost cizincům.

1.2.4. Charta základních práv EU

O vypracování této Charty bylo rozhodnuto již v roce 1999, ovšem k samotnému uskutečnění došlo až v roce 2000. Tento rok prošel návrh úspěšně Parlamentem EU a Charta byla připojena ke smlouvě z Nice, avšak pouze jako nezávazný dokument. Při jejím vytváření autoři vycházeli především z judikatury Soudního dvora a z Úmluvy. Později se díky Lisabonské smlouvě stala Charta součástí primárního práva EU, ale formálně není Charta částí této smlouvy.³³

Charta zakotvuje svobodu projevu ve svém čl. 11: „*Každý člověk má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat či šířit informace bez zásahu státní moci a bez ohledu na hranice státu.*“³⁴ Z tohoto ustanovení je zřejmé, že Charta opravdu vychází z Úmluvy, jejíž dikce čl. 10 je téměř totožná (viz výše). Druhý

²⁸ Tamtéž, s. 1048

²⁹ BARINKA, Roman. *Evropská úmluva o lidských právech a doktrína margin of appreciation : případ svobody projevu*. Právník 3/2007, s. 241-242

³⁰ KOSAŘ, David. In KMEC, Jiří a kol. *Evropská Úmluva o lidských právech – komentář*. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 1003

³¹ Čl. 17 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, vyhlášená pod č. 209/1992 Sb.: „*Nic v této Úmluvě nemůže být vykládáno tak, jako by dávalo státu, skupině nebo jednotlivci jakékoli právo vyvíjet činnost nebo dopouštět se činů zaměřených na popření kteréhokoli ze zde přiznaných práv a svobod nebo na omezování těchto práv a svobod ve větším rozsahu, než to Úmluva stanoví.*“

³² Čl. 16 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, vyhlášená pod č. 209/1992 Sb.: „*Nic v člancích 10, 11 a 14 nemůže být považováno za bránící Vysokým smluvním stranám uvalit omezení na politickou činnost cizinců.*“

³³ Euroskop. *Listina základních práv EU* [online]. [cit. 27.října 2015]. Dostupné na <<https://www.euroskop.cz/204/sekce/listina-zakladnich-prav-eu/>>

³⁴ Čl. 11 odst. 1 Charty základních práv EU

odstavec čl. 11 deklaruje svobodu a pluralitu médií, ne tedy možnost jejich omezení jako je tomu v Úmluvě.

Omezení práva na svobodu projevu je opět možné, tentokrát je všeobecná limitační klauzule v čl. 52 odst. 1. Opět je zde nutnost nezbytnosti v demokratické společnosti, legality a jako legitimní cíl je zde uveden veřejný zájem a potřeba chránit práva a svobody druhých. Navíc tento článek ve svém odst. 3 uvádí: „*Pokud tato Charta obsahuje práva odpovídající právům zaručeným Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod, je smysl a rozsah těchto práv stejný jako smysl a rozsah práv stanovených touto úmluvou. Toto ustanovení nebrání, aby právo Unie poskytovalo širší ochranu.*“³⁵ „*Tímto způsobem byla vlastně vtažena hmotněprávní ustanovení Úmluvy do Charty a potenciálně i do práva ES/EU, až se sama Charta stane součástí primárního práva (integrací do stávajících smluv nebo nové ústavní smlouvy).*“³⁶

1.2.5. Listina základních práv a svobod

Svoboda projevu se v Listině základních práv a svobod objevuje hned na prvním místě v oddílu politických práv. Svobodný projev je zakotven v čl. 17 Listiny, který je dělen do pěti odstavců, z nichž jsou pro tuto práci nejdůležitější první čtyři.

První odstavec zakotvuje svobodu projevu a právo na informace.³⁷ Zaručuje tak ústavní ochranu sdělování faktů. ÚS odepřel ochranu sdělování vědomě nepravdivých informací a přitom zároveň dovedl, že je chráněn taktéž hodnotící úsudek, nikoli jen tvrzení faktů.³⁸ Samotná fakta, jak vyplývá z usnesení, musí kritik sám dokazovat a nese tudíž ono důkazní břemeno. Naproti tomu hodnotící úsudek dokazování nepotřebuje. Je tomu tak proto, že pravdivost hodnotových soudů ze své podstaty není dokazatelná, ovšem existence skutečnosti již prokazatelná je.³⁹ Problém by mohl nastat až později, během řízení, pokud by bylo zjištěno, že uváděné skutečnosti nejsou pravdivé a informace by se musely s velkým úsilím ověřovat a to ještě před svým zveřejněním. Bylo by nutné zkoumat adekvátnost dané

³⁵ Čl. 52 odst. 3 Charty základních práv EU

³⁶ ŠTURMA, Pavel. *Vztah Charty základních práv EU k dosavadnímu systému ochrany lidských práv v Evropě*. Právní rozhledy, 2004, č. 9, s. 324 - 325

³⁷ Čl. 17 odst. 1 Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

³⁸ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11.11.2005, sp. zn. I. ÚS 453/03

³⁹ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Lingens proti Rakousku* ze dne 8.7.1986, číslo stížnosti: 9815/82

informace v návaznosti na reálné možnosti osoby, která tato fakta sděluje a následně by musel být zjištěn skutečný stav věci.⁴⁰

Druhý odstavec čl. 17 Listiny „*garantuje právo na vyjádření názoru, tedy i přesvědčení a idejí, a to jakoukoliv formou. Dále garantuje svobodu vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace.*“⁴¹ Práva na informace a vytváření vlastních názorů jsou úzce spjata, protože jedno bez druhého by nemohlo existovat. Člověk si může poučený názor vytvořit, až pokud má k tomu potřebné informace. Poté se může zapojit do veřejné diskuze a své názory dále interpretovat a kontrolovat tak státní moc. Pokud jde o samotný názor, není důležité, zda je hodnotný či mělký, odůvodněný racionálně či emotivně a také není důležité, zda jde o názor subjektivní či objektivní. Podle ESLP svoboda názoru pokrývá i samotnou formu vyjádření, která může být i pobuřující. Ovšem kritika musí být podložena věcnými fakty, pokud by šlo pouze o projev difamačního charakteru, je třeba jednotlivce v tomto směru omezit, pokud jeho kritický úsudek postrádá návaznost na kritizovaná věcná fakta.⁴²

Zákaz cenzury je zakotven ve třetím odstavci čl. 17 Listiny. Tento zákaz by měl dopadat na práva, která jsou chráněna v předchozích odstavcích. Ovšem zákaz cenzury není adresován jednotlivci, nýbrž státu. Samotný pojem cenzury není v žádném právním předpise definován.⁴³ Dle komentáře k Listině je třeba cenzuru chápat jako cenzuru předběžnou. Následné postihy (jako je zabavení věci či ukládání pokut) se již nepovažují za cenzuru a jsou dovolené v rámci předvídaných omezení svobody projevu.⁴⁴ Na druhé straně jsou někteří toho názoru, že podle starého tiskového zákona z roku 1966 se cenzurou rozumí jak cenzura předběžná, tak i následná, pokud jde o zásah státních orgánů proti svobodě slova a obrazu.⁴⁵

Poslední odstavec, kterým se bude tato práce zabývat, je čtvrtý odstavec čl. 17 Listiny, který stanovuje omezení svobody projevu. Důležité je, že lze svobodu projevu omezit pouze zákonem, toto opatření musí být v demokratické společnosti nezbytné a musí chránit nějakou jinou hodnotu (veřejnou bezpečnost, svobody druhých nebo stěžejní mravnost).⁴⁶ Tento odstavec Listiny je poněkud chudší než obdobný odst. 2 čl. 10 Úmluvy, který je rozebrán výše. Co se týče testu legality, nezbytnosti a legitimacy dá se říci to samé, co je již uvedeno u

⁴⁰ WAGNEROVÁ, Eliška. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 431

⁴¹ Tamtéž

⁴² Tamtéž, s. 431 - 433

⁴³ HERZEG, Jiří. *Meze svobody projevu*. Praha: Orac, 2004, s. 15

⁴⁴ WAGNEROVÁ, Eliška. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 434

⁴⁵ HERZEG, Jiří. *Meze svobody projevu*. Praha: Orac, 2004, s. 15

⁴⁶ Čl. 17 odst. 4 Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

Úmluvy. Listina nerozlišuje toliko legitimních cílů jako Úmluva, ale pro tuto práci podstatná mravnost se v demonstrativním výčtu objevuje.

1.3. Regulace svobody projevu

Při regulaci, tedy určitém omezení svobody projevu je poměrně důležitý fakt, zda jde o regulaci obsahově neutrální či obsahově zaměřenou. Dle mého názoru je regulace svobody projevu z důvodu jejího obsahu závažnějším zásahem do tohoto práva, protože je člověk omezován přímo za to, co tvrdí, vytváří či celkově projevuje.

Zato obsahově neutrální regulace sleduje jiné cíle, které je třeba v dané situaci upřednostnit. „*Základem obsahově neutrální regulace je omezení určitého projevu v zájmu ochrany jiných práv či hodnot, které nijak nesouvisí, a tedy ani nekolidují se sdělovaným obsahem.*“⁴⁷ Mezi tyto hodnoty patří např. místo, čas, způsob nebo ochrana jiných hodnot, nejčastěji veřejného pořádku.

Druhou možností omezení svobody projevu je výše zmíněná regulace přímo z důvodu jejího obsahu, tudíž restrikce zaměřená na přímo na samotné poselství, názor či ideu projevu.⁴⁸ Dle Nejvyššího soudu ČR bylo třeba pro správné právní posouzení projevu správné interpretování jeho významu. Přitom není důležitý ani úmysl mluvčího a ani následné pochopení výroku adresáty, ale význam, který by danému projevu přisoudilo „*průměrné, objektivní a rozumně uvažující publikum*“. Pokaždé se musí brát projev jako celek a to v rámci daného kontextu, nikdy nebude postačovat pouze doslovný text.⁴⁹ V této práci bude figurovat zejména obsahově zaměřená regulace svobody projevu, jelikož ochrana morálky se odvíjí většinou ze samotného obsahu či poselství daného projevu.

Např. ESLP si vůbec otázku obsahově neutrální či obsahově zaměřené regulace nepokládá, při svém rozhodování vždy uplatňuje třístupňový test omezení svobody projevu, který je uveden výše u čl. 10 odst. 2 Úmluvy.⁵⁰ To znamená, že i obsahově zaměřená regulace, pokud splní všechna kritéria testu, může u soudu obstát na úkor svobody projevu.

Jiným kritériem může být předběžnost či následnost dané restrikce. Předběžné omezení je zacílené na projev ještě před jeho publikací, vystavením nebo předvedením, zatímco následné omezení v různých formách, jako jsou nejčastěji nějaké sankce, reaguje až po jeho uveřejnění. V závěru mají ale velmi podobný efekt, kdy omezují svobodu projevu.

⁴⁷ BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: Principy, garance, meze*. Praha: Leges, 2010, s. 156

⁴⁸ Tamtéž, s. 168

⁴⁹ HERZEG, Jirí. *Meze svobody projevu*. Praha: Orac, 2004, s. 49

⁵⁰ BARTOŇ, Michal. *Obsahově neutrální versus obsahově zaměřená regulace svobody projevu a její víceúrovňová ústavní ochrana*. Právník, 2010, č. 5, s. 441

Následná regulace slouží navíc i jako odstrašující příklad pro ostatní.⁵¹ V ČR je cenzura nepřipustná, tedy neměl by být projev z důvodu svého obsahu zakázán ještě před svým zveřejněním, jelikož se cenzurou rozumí cenzura předběžná, jak již bylo uvedeno výše. Mezi tato omezení může patřit např. neudělení povolení či licence. Dle mého názoru je ale důležité, aby orgán, který povolení či licenci nevydal, řádně odůvodnil své rozhodnutí. ESLP se ve své judikatuře vyjádřil, že „*předběžná omezení článkem 10 Úmluvy zakázána nejsou, ale je potřeba je brát s opatrností.*“⁵² Jeho judikatura ale není pokaždé benevolentní, zvláště co se týče jiných médií než je tisk (např. rozhodnutí Wingrove proti Spojenému království).⁵³

⁵¹ BARENDT, Eric. *Freedom of Speech*. Oxford: University Press, 2007, s. 149

⁵² Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Observer a Guardian proti Spojenému království* ze dne 26.11.1991, číslo stížnosti 13585/88

⁵³ WAGNEROVÁ, Eliška. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 434

2. Obecné pojednání o mravnosti

2.1. Co se rozumí mravností

Mravnost nebo také morálka je poněkud špatně uchopitelný pojem. Základ slova pochází z latiny ze slova *mos* neboli mrav. Většinou je mravnost spojována ještě s další kvalifikací (např. náboženská morálka). Antropologové tvrdí, že se mravnost, stejně jako právo, objevuje pouze v lidském společenství a je tudíž souborem určitého chování, které společnost vyžaduje, sama jej dodržuje a které je považováno za velmi důležité.⁵⁴

Někteří filozofové uvádí, že mravnost je neformální veřejný systém, který se aplikuje na všechny racionální osoby. To znamená, že lidé, na které je použit morální úsudek a kteří se řídí určitým vzorcem chování, tomuto systému dobře rozumí a vědí, co mravnost dovoluje či zakazuje. Druhým důležitým aspektem je, že pro tyto osoby není iracionální nechat se řídit a být posuzován systémem morálky. Tyto dva důležité prvky by pak měly být použity v každé definici mravnosti.⁵⁵ Naproti tomu německý filozof Immanuel Kant viděl morálku poněkud obecněji a to jako zákaz poškozování sám sebe, ale také ostatních lidí.⁵⁶

„Dodržování morálky je kontrolováno a hodnoceno zejména veřejností a podléhá sociálnímu tlaku. Ovšem je hodnoceno i samotným člověkem, kdy její porušování podléhá vnitřní sankci ve formě studu, nebo viny.“⁵⁷ Člověk je tedy souzen nejen samotnou společností, ale musí se též vyrovnat s vlastním pocitem viny a svým svědomím, což může být někdy daleko horší možností.

2.2. Právní zakotvení mravnosti a její ochrany

„Mravnost je kategorie morální, filosofická a sociologická, její pravidla nejsou nikde kodifikována. Určují se v podstatě společenským konsensem a jen částečně se překrývají s pravidly chování upravenými právním pořádkem.“⁵⁸ I přes tento fakt je mravnost uvedena jako jeden z legitimních cílů v právních předpisech na úrovni mezinárodní, evropské i vnitrostátní (viz výše). Jelikož jde ale o pojem, který není nikde přesně definován, bude především záležet na uvážení soudů, jaké jednání posoudí jako v souladu s morálními pravidly dané společnosti či jako čistě amorální. Možná i z tohoto důvodu ponechává ESLP

⁵⁴ GERT, Bernard. *The definition of morality* [online]. Stanford Encyclopedia of Philosophy, 14.března 2011 [cit. 3.listopadu 2015]. Dostupné na <<http://plato.stanford.edu/entries/morality-definition/>>

⁵⁵ GERT, Bernard. *Morality: Its Nature and Justification*. New York: Oxford University Press, 1998, s. 10

⁵⁶ GERT, Bernard. *The definition of morality* [online]. Stanford Encyclopedia of Philosophy, 14.března 2011 [cit. 3.listopadu 2015]. Dostupné na <<http://plato.stanford.edu/entries/morality-definition/>>

⁵⁷ CHMELÍK, Jan a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003, s. 15

⁵⁸ HERZEG, Jiří. *Meze svobody projevu*. Praha: Orac, 2004, s. 117

státům značnou míru volného uvážení při rozhodování otázek svobody projevu a ochrany mravnosti.

2.3. Pojetí mravnosti v prostředí České republiky

Jak bylo uvedeno výše, ani v ČR není mravnost definována v právních předpisech a je na vnitrostátních soudech, aby v konkrétních případech posoudily, co je a co není mravné. I když není v ČR speciální právní úprava, která by omezovala svobodu projevu např. umělců, přesto mohou být odpovědní podle obecných právních předpisů, zejména podle trestního zákoníku. Před trestním zákoníkem, který je dnes platný a účinný, byl na území ČR trestní zákon, který obsahoval speciální trestný čin ohrožování mravnosti.⁵⁹ Současný trestní zákoník nahradil tento skutek trestným činem šíření pornografie.⁶⁰ Jednání spočívá v několika způsobech, jak se dá rozšířit pornografické dílo do sféry jiného člověka. Navíc pachateli hrozí vyšší trestní sazba za šíření pornografie, pokud tak učiní „*tiskem, filmem, rozhlasem, televizí...nebo jiným obdobně účinným způsobem.*“⁶¹ Další trestný čin, který přichází v úvahu ve spojení se svobodou projevu, je výtržnictví.⁶² Zde lze nalézt mravnost pod spojením „*hrubá neslušnost*“. Dle komentáře „*ze slov hrubá neslušnost plyne, že musí jít o závažnější neslušnost přičítící se pravidlům občanského soužití a zásadám občanské morálky. Hrubý charakter neslušnosti nelze dovozovat pouze z charakteru osobnosti pachatele a jeho pohnutky, ale je třeba zejména hodnotit vlastní projev pachatele, a to i ve vztahu k prostředí, kde k němu došlo. Jako další příklady jednání, které není výslovně uvedeno v § 358 je možno uvést hrubý útok na čest a vážnost občana (např. vulgární nadávky, urážky skutkem).*“⁶³

Při uplatňování práva na svobodu projevu se mohou lidé dopustit také přestupku podle zákona o přestupcích, konkrétně mohou vzbudit veřejné pohoršení.⁶⁴ Zde je chráněna mravnost, která je jedním z aspektů veřejného pořádku. Pachatel se musí toho činu dopustit na veřejně přístupném místě, jeho jednání navíc musí vzbudit subjektivní pohoršení u dotčených osob a navíc toto jednání musí být i v současné společnosti považováno za pohoršující a nemravné. Posouzení posledního bodu, tedy náhled společnosti na mravnost daného činu, je poté ponecháno na výkladu správního orgánu, a samotné pohoršení musí dosahovat určitého

⁵⁹ § 205 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění k 12.7.2007

⁶⁰ § 191 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁶¹ § 191 odst. 3 písm. b) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁶² § 358 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁶³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 3323

⁶⁴ § 47 odst. 1 písm. c) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů

stupně intenzity narušení mravnosti.⁶⁵ „Navíc ne každé intenzivní narušení mravnosti bude možno považovat za vzbuzující veřejné pohoršení. Sleduje-li projev cíl vzbudit svojí formou, intenzitou či obsahem pozornost jiných lidí a upřít ji k určité z ústavního hlediska legitimní otázce či záležitosti (zejména otázce obecného zájmu, ale ne nezbytně jen takové), lze provokaci založenou na vyvolání určitého mravního rozhořčení ve veřejnosti považovat za přípustnou, takže o vzbuzení veřejného pohoršení nepůjde.“⁶⁶

V judikatuře Nejvyššího správního soudu se velmi často objevuje mravnost ve spojení právě s veřejným pohoršením. Ráda bych zde poukázala na rozhodnutí, kdy se jednalo o případ nošení bederní roušky, které bylo považováno za nemravné, a následně byl obnažený muž za toto své jednání pokutován. NSS vyslovil, že „veřejné sebeobnažování může být jistě pohoršující, je-li spojeno s kontextem sexuální, jenž ostatně bývá pohoršující sám o sobě; může být rovněž pohoršující, pokud upozorňuje na nějakou tělesnou abnormalitu; či v některých dalších souvislostech včetně té, kdy je sebeobnažení motivováno právě snahou pohoršit. Pokud ovšem k obnažení dochází bez těchto souvislostí a má spíše povahu nechtěného důsledku nedostatečného oblečení, jako je tomu v tomto případě, je takové jednání jistě méně pohoršlivé, než například využívání výrazněji obnažených těl v některých reklamách či audiovizuálních dílech obecně, v rámci různých happeningů a manifestací či na nudistických plážích mnohdy pozorovatelných z veřejných prostranství a tedy také veřejně přístupných zrakem.“⁶⁷ Dále soud uvedl, že tato problematika je spíše otázkou veřejné diskuze. Poukázal také na fakt, že hodně záleží na daném místě a čase, je dost dobře možné, že by oblast s jinou kulturou mohla mít na celou situaci odlišný pohled. Jako názorný příklad uvedl rozhodnutí NSS z první republiky, kde bylo za veřejné pohoršení považováno „zejména společné táboření osob různého pohlaví v přírodě i ve stanech, chatách a srubech - vyjímaje táboření rodinné - pobíhání v nedostatečném úboru, zvláště v úboru koupacím mimo obvod vykázaných koupališť, zpívání popěvek obsahu nemravného...“⁶⁸ Zde je vidět, jak se pohled na mravnost lišil v průběhu času - něco, co nám dnes připadá zcela normální, bylo před osmdesáti lety považováno za nemravné.

Dále bude v této práci zachycen vývoj mravnosti v judikatuře ESLP a také v prostředí ČR, zejména v judikatuře ÚS, a to v jednotlivých oblastech jako je umění či reklama, kde dochází ke střetu svobody projevu právě s požadavkem mravnosti.

⁶⁵ VETEŠNÍK, Pavel. In JEMELKA, Luboš, VETEŠNÍK, Pavel. *Zákon o přestupcích a přestupkové řízení. Komentář*. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 267

⁶⁶ Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 31.5.2012, sp.zn. 7 As 48/2012-17

⁶⁷ Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 19.2.2004, sp.zn. 2 As 69/2003-50

⁶⁸ Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 28.5.1935. sp. zn. Boh. A 11944/35

3. Svoboda projevu a mravnost v umění

Umění a samotný lidský život jsou dva prvky, které spolu navzájem neodmyslitelně souvisí. V dnešní době by si jen těžko někdo dokázal představit svoji existenci bez umění. Mnozí myslitelé jsou toho názoru, že by život byl bez umělecké stránky značně ochuzen a postrádal by cosi podstatného. Vidí umění jako osobitou verzi vlastního bytí.⁶⁹ Navíc umělec svým projevem ukazuje publiku nejen své vlastní názory, ale i společnost a svět, v němž žije.⁷⁰

Co se týče umění ve vztahu k mravnosti, filozofové často rozlišují jeho dva druhy, a to pornografické a ne-pornografické (i kdyby bylo erotické). Pornografické dílo se podle nich vyznačuje několika vlastnostmi. První z nich je, že nějakým způsobem tzv. hanebně vykořisťuje a očerňuje ty, kteří v něm figurují. Dalším aspektem je, že ženy jsou velmi často zobrazovány jako méněcenné oproti mužům a také jsou obětmi sexuálního násilí v těchto dílech.⁷¹

Samotné slovo pornografie pochází z řeckého slova *porné*, což znamená prostitutka, a slova *grafein* neboli psát. Dalo by se tedy přemýšlet o překladu – popis prostitutek a jejich života. Naučné slovníky se většinou shodují v tom, že pornografii vidí jako necudný výtvar (literární, grafické, filmové atd.) nebo jako pseudoumělecký brak. Tato díla pak mají probudit sexuální pud a touhu.⁷² Poměrně hezkou tezí je, že „*pornografie přestává být pornografií, když pochází od umělce*“.⁷³ Zde je ještě na místě vymezit si pojem obscenity, který je rozšířen zejména v Americe. Obscenita značí charakter daného jednání, které je schopno poškodit veřejnou morálku z důvodu svojí oplzlosti a neslušnosti. Velmi často je obscenita označována jako pornografie a tudíž se tyto dva termíny používají ve stejném významu a většinou se neodlišují.⁷⁴

Jiní jsou na druhé straně toho názoru, že „*umělecké dílo – pravé umělecké dílo – nemůže být nemravné. Každé umělecké dílo jest podobenstvím slávy a krásy životní.*“⁷⁵ Je tedy otázkou, co bude v rámci rozhodování soudů považováno ještě za umělecké dílo a bude

⁶⁹ MOKREJŠ, Antonín. *Umění: a k čemu?* Praha: TRITON, 2002, s. 13

⁷⁰ JÄGER, Petr, MOLEK, Pavel. *Svoboda projevu: Demokracie, rovnost a svoboda slova.* Praha: Auditorium, 2007, s. 115

⁷¹ KEARNS, Paul. *Freedom of Artistic Expression: Essays on Culture and Legal Censure.* Oxford: Hart Publishing Ltd., 2013, s. 9

⁷² CHMELÍK, Jan a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita.* Praha: Portál, 2003, s. 42 - 43

⁷³ Tamtéž, s. 44

⁷⁴ *West's Encyclopedia of American Law* [online]. Legal-dictionary.com, [cit. 1. prosince 2015]. Dostupné na <<http://legal-dictionary.thefreedictionary.com/obscenity>>

⁷⁵ ŠALDA, František Xaver. *Kritické projevy 7. 1908-1909.* Praha: Melantrich, 1953, s. 47

spadat pod ochranu svobody projevu, a na co se již bude pohlížet jako na počin nemravný či necudný a ochrana mravnosti zde převáží.

Je třeba si zde ale uvědomit, že i umělecká tvorba podléhá určitým omezením. Např. v právním řádu ČR je svoboda umělecké tvorby zakotvena v čl. 15 odst. 2 Listiny. Umění je tedy zařazeno mezi hodnoty, které jsou chráněny ústavním pořádkem. Toto právo je navíc zaručeno každému a ne jen profesionálnímu umělci. Na druhé straně ale též podléhá oněm výše zmíněným restrikcím. A to nejen omezením, která jsou obecnými limity, ale je třeba uměleckou tvorbu posuzovat vzájemně i se svobodou projevu, která umožňuje omezení právě z důvodu ochrany mravnosti.⁷⁶

3.1. Literatura a tisk

Svoboda tisku je v demokratické společnosti velmi důležitým aspektem, protože „poskytuje veřejnosti jeden z nejlepších nástrojů, jak si vytvořit názory a postoje k politickým vůdcům...díky tomu je každému umožněno podílet se na volné politické debatě, která je jádrem konceptu demokratické společnosti.“⁷⁷ Dle českého právního řádu můžeme tisková média rozdělit na periodická a neperiodická. Pod periodický tisk spadají noviny, časopisy a další tiskoviny, které jsou vydávány pod totožným názvem, s podobným obsahem a pod stejnou grafickou úpravou a to nejméně dvakrát do roka.⁷⁸ Naproti tomu neperiodické publikace jsou „výtitky literárních, vědeckých a uměleckých děl, které jsou určeny k veřejnému šíření, tedy zpřístupnění individuálně neurčenému okruhu osob.“⁷⁹

Novináři mají jednu z nejdůležitějších úloh v dnešní společnosti. Jako hlídací psi (tzv. watch dogs) demokracie šíří myšlenky a informace. Na druhé straně je ale důležité zmínit, že i toto šíření myšlenek podléhá určité regulaci, která je dána především etickými pravidly.⁸⁰ Ovšem „novinářská svoboda zahrnuje i možnost použití určité míry přehánění či dokonce provokace.“⁸¹

3.1.1. Judikatura ESLP

Jistě nejznámějším případem, který se před ESLP objevil, je ***Handyside proti Spojenému království***. V této věci byl stěžovatelem pan Handyside, který jakožto majitel

⁷⁶ JÄGER, Petr. In WAGNEROVÁ, Eliška. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 384-385

⁷⁷ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Castells proti Španělsku* ze dne 23.4.1992, číslo stížnosti: 11798/85, § 43

⁷⁸ ROZEHNAL, Aleš. *Mediální právo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 27

⁷⁹ Tamtéž, s. 33

⁸⁰ SVÁK, Jan. *Sloboda prejavu v retrospektíve rozhodnutí orgánov Rady Európy*. Právnik, 2002, č. 3, s. 293-294

⁸¹ HERZEG, Jiří. *Meze svobody projevu*. Praha: Orac, 2004, s. 30

nakladatelství Stage 1 kromě jiných kontroverzních knih vydal také *Malou červenou učebnici* (The Little Red Schoolbook). Tato kniha pocházela od dvou spisovatelů z Dánska a předtím byla vydána v mnoha zemích Evropy i mimo ni. Jejím účelem bylo, aby mládež měla příručku, kde by mohla najít odpovědi na otázky ohledně sexuality. Stěžovatel připravoval její vydání ve Velké Británii společně s dětmi i vyučujícími. Následně zaslal několik výtisků včetně reklam do lokálních, ale i národních novin. Jakmile noviny zveřejnily detaily a recenze na knihu, ať už pozitivní či negativní, zvedla se vlna nevole a na základě mnoha stížností státní prokurátor ve spolupráci s policií nechal vydat příkaz k zabavení všech výtisků této knihy společně s plakáty a dalšími poutači. Všechno proběhlo bez přítomnosti vydavatele. Ten na doporučení svého právníka ještě několik dní poté předmětnou knihu dál tiskl a vydával. Následovalo jeho obvinění z držení obscénní publikace za účelem zisku. I přesto zůstalo v oběhu okolo sedmnácti tisíc inkriminovaných knih. Soud první instance shledal pana Handyside vinným a udělil mu pokutu za výše zmíněný čin - držení obscénní publikace za účelem zisku, navíc nechal všechny výtisky knihy policií zničit. Stěžovatel se odvolal, ovšem soud druhé instance potvrdil rozsudek a navíc nařídil, aby pan Handyside zaplatil dalších několik set liber. Proto pan Handyside následně podal stížnost k ESLP. Zajímavé je, že kniha byla následně po úpravách znovu vydána a již nebyla objektem zájmu státních orgánů.

ESLP se zabýval tím, zda bylo zasaženo do svobody projevu. Následně konstatoval, že zásah do svobody projevu, která je garantována čl. 10 Úmluvy, zde skutečně byl. Jelikož byla stěžovateli udělena pokuta za držení a následné šíření obscénní publikace, byly mu zabaveny a následně zlikvidovány knihy, které byly jeho vlastnictvím, a také mu bylo zničeno tiskařské vybavení. Soud se proto zabýval otázkou, zda toto omezení patří pod výjimku, která by byla uvedena v druhém odstavci daného článku Úmluvy.

Nejprve se vyjádřil k faktu, že daný zásah musí být stanoven zákonem, což zde bylo splněno (Zákon o nemravných publikacích). Jako další bod soud posuzoval legitimní cíl. V tomto případě byla určena jako legitimní cíl ochrana mravnosti. Samotný britský zákon tento cíl zakotvuje, ale je potřeba se podívat i na to, zda ochrana mravnosti v demokratické společnosti zakotvuje tolik opatření, která byla použita proti stěžovateli. ESLP se zabýval tím, zda vnitrostátní soudy jednaly rozumně a spravedlivě v rámci doktríny margin of appreciation, které mohou využít skrze druhý odstavec čl. 10 Úmluvy. Soud se zde poprvé vyjádřil k otázce jednotného pojetí mravnosti na poli Evropy: „*Není možné najít skrze vnitrostátní právo členských států jednotnou evropskou koncepci mravnosti (morálky). Pohled na domácí právo a požadavky morálky se mění v čase a také v místě, zvláště v naší době,*

kteřá je charakteristická rychlou a dalekosáhlou evolucí názorů na danou problematiku. Z důvodu jejich přímého a nepřetržitého kontaktu s životními silami dané země, jsou státní autority v lepší pozici než mezinárodní soud, aby poskytovaly svůj názor na přesný obsah těchto požadavků a také na nezbytnost zákazů, omezení a pokut určených k jejich splnění.“⁸² ESLP tedy dal najevo, že státy mají volnou míru uvážení skrze druhý odstavec čl. 10 Úmluvy, ale zdůraznil, že tato míra není bezmezná. Určil zde důležitost soudu a Komise, kdy tyto instituce dělají supervizora národním soudům. ESLP jako dohlížející subjekt musí dávat pozor na principy, které chrání demokratickou společnost. Protože svoboda projevu „je základem takové společnosti, je jednou z podmínek pro její vývoj a pro vývoj každého člověka. Svoboda projevu se nevztahuje pouze na informace a názory, které jsou příznivě přijímány nebo na které je pohlíženo jako na neškodné, ale také na ty které jsou urážející, šokující nebo které znepokojují stát či jakoukoli část obyvatelstva.“⁸³ Díky tomu je zaručena pluralita společnosti a omezení či jiné restrikce této svobody musí být proporcionální vzhledem ke svému účelu. Soud se dále vyjádřil k tomu, že je třeba vždy daný problém posuzovat ve světle případu jako celku a ne odděleně bez ohledu na celkový kontext. Proto se ESLP zabýval vyzněním celé knihy a poukázal na skutečnost, že odvolací soud chránil mravnost mladistvých a samotné zabavení knih sledovalo stejný účel. Ovšem soud se k samotnému obsahu knihy nevyjádřil.

Posledním bodem, se kterým bylo potřeba se vyrovnat, je nezbytnost zásahu v demokratické společnosti. ESLP zde ale opět ponechal Velké Británii volnou míru uvážení. Nakonec soud uvedl, že neshledal porušení článku 10 Úmluvy.⁸⁴

V celku novější případ *Akdaş proti Turecku* se týkal editora, který vydal v turečtině knihu *Jedenáct tisíc panen* (Onze mille verges) od francouzského spisovatele Guillaumea Apollinaira. Obsahem románu byly i scény, které vyobrazovaly kruté sexuální praktiky, včetně sadomasochismu a pedofilie. Editor byl obžalován za publikování materiálu obscénního a nemorálního, který zvyšuje sexuální chtíč čtenářů. Následně byl stěžovatel odsouzen soudem prvního stupně k zaplacení vysoké pokuty a také k zabavení a následné likvidaci všech vydání dané knihy. Kasační soud Turecka zrušil trest zničení knih, ovšem potvrdil udělení pokuty. Pan Akdaş se poté se svou stížností dostal až před ESLP.

⁸² Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Handyside proti Spojenému království* ze dne 7.12. 1976, číslo stížnosti: 5493/72, § 48

⁸³ Tamtéž, § 49

⁸⁴ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Handyside proti Spojenému království* ze dne 7.12. 1976, číslo stížnosti: 5493/72

Soud zde uvedl, že odsouzením a udělením pokuty došlo k zásahu do svobody projevu stěžovatele, ovšem je třeba se podívat též na výjimky v druhém odstavci čl. 10 Úmluvy. Podle ESLP turecké soudy použily platné vnitrostátní právo a tedy omezení bylo uloženo na základě zákona, navíc sledovalo legitimní cíl, kterým byla ochrana mravnosti. Zde ESLP poukázal na svůj rozsudek Müller a ostatní proti Švýcarsku (viz níže). Následně se soud vyjádřil k otázce nezbytnosti v demokratické společnosti. Shledal, že daný román byl vydán ve Francii o století dříve a že i tehdy jeho uveřejnění provázela kritika. Ovšem poté bylo toto dílo přeloženo do několika evropských jazyků a publikováno po Evropě, a to jak v knižní podobě, tak i v elektronické podobě na internetu. Soud uznal, že je státům ponechána jistá míra uvážení, ale „*rozsah tohoto uvážení, jinými slovy uznání kulturních, historických a náboženských zvláštností států Rady Evropy, nemůže být rozšířeno natolik, aby zamezovalo přístupu veřejnosti v určitém jazyce, zde konkrétně v turečtině, k uměleckému dílu, které je součástí literárního dědictví Evropy.*“⁸⁵ Proto ESLP jednohlasně konstatoval porušení článku 10 Úmluvy.⁸⁶

Z těchto dvou nejzásadnějších rozhodnutí v problematice svobody projevu a ochrany mravnosti v tisku, zde konkrétně u knih, je vidět, že ESLP přenechává státům velkou míru uvážení. V prvním uvedeném případě (Handyside) ESLP formuloval obecné principy a zásady, podle kterých soud postupuje při dohlížení nad dodržováním svobody projevu ze strany členských států Rady Evropy.

Pokud jde o případ Akdaş, je zajímavé vidět, že soud neponechal v tomto případě Turecku tolik prostoru k volnému uvážení a odkázal na kulturní dědictví Evropy, které je třeba zachovávat, a proto Turecko porušilo článek 10 Úmluvy, když byla udělena pokuta za publikování předmětné knihy. Dá se říci, že se zde ESLP poněkud odklonil od svého přístupu nezasahování, kdy nechává státům prostor, aby samy posoudily co je vhodné na jejich území, protože svou zemi znají. Ovšem je zřejmé, že soud působí i jako dozor nad rozhodováním soudů členských států.

⁸⁵ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Akdaş proti Turecku* ze dne 16.2.2010, číslo stížnosti: 41056/04, § 30

⁸⁶ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Akdaş proti Turecku* ze dne 16.2.2010, číslo stížnosti: 41056/04

3.1.2. Prostředí České republiky

V ČR je vydávání novin a časopisů upraveno v tiskovém zákoně. Je v něm stanoveno, že „za obsah periodického tisku odpovídá vydavatel.“⁸⁷ Tato odpovědnost je objektivní a tudíž není potřeba zavinění. Navíc se vztahuje nejen k poselství, které zaujímá určité stanovisko novin či autora, ale i k článku, který toto poselství nese.⁸⁸ Novináři také přijali svůj vlastní etický kodex, který je takovou všeobecnou proklamací zásad, kterých by se měli při své profesi držet. Ochrana mravnosti zde přímo uvedena není, za povšimnutí ale jistě stojí povinnost: „hájit svobodu tisku i svobodu jiných médií.“⁸⁹ Dalšími důležitými body jsou například ochrana zdroje, odlišení osobních názorů od faktů a nezbytnost dbát pravdivosti daných údajů (ověřování informací, nepodlehnutí nátlaku).

Knihy a další umělecká literární díla jsou upraveny zákonem o neperiodických publikacích a také zákonem autorským. Ovšem ani jeden z těchto zákonů neobsahuje ustanovení, které by říkalo, kdo je odpovědný za obsah daného díla, zda přímo jeho autor nebo vydavatel.

Nejznámějšími případy v této oblasti v ČR jsou ty, ve kterých figuruje na straně jedné známá osobnost, ať už politik nebo celebrita, a na straně druhé novinář, který danou osobu nějak dle jejího názoru poškodil. Ovšem co se týče čistě problematiky ochrany mravnosti, nevyskytují se v novinách či časopisech očividně články, které by veřejnost natolik pohoršovaly, aby vyvolaly bouřlivější veřejnou diskuzi. Za zmínku jistě stojí ale kauza, která se odehrála okolo bývalého ministra bez portfeje K. Březiny, který se stal obětí karikatury **Zelený Raoul**. Ministr zde měl být vyobrazen v nelichotivých sexuálních pozicích a toto pojetí jej mohlo znevážit u společnosti. Dle soudu prvního stupně se „jednalo zde, i přes oprávněný požadavek na určitou mravnost politika a určitou tvůrčí volnost autora, o překročení přípustné hranice kritiky.“⁹⁰ Podle rozsudku Vrchního soudu se měl časopis Reflex omluvit. V odůvodnění bylo mimo jiné uvedeno, že ani svoboda projevu nemůže jít za určitou mez a překročit tak zájmy, které slouží pro blaho celé společnosti. Agentura, vydávající časopis Reflex se ústavní stížností domáhala zrušení tohoto rozsudku, ovšem ÚS stížnost odmítl jako zjevně neopodstatněnou. Vyjádřil se, že obecné soudy „při interpretaci mezi přiměřené kritiky nedaly neoprávněně přednost ochraně osobnostních práv před

⁸⁷ § 4 zákona č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku, ve znění pozdějších předpisů

⁸⁸ ROZEHNAL, Aleš. *Mediální zákony. Komentář*. Praha: ASPI, 2007, s. 4

⁸⁹ Bod 1 písm. d) *Etický kodex novináře* [online]. Syndikát novinářů, [cit. 30. listopadu 2015]. Dostupné na <<http://www.syndikat-novinaru.cz/etika/kodex/>>

⁹⁰ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 25.11.2010, sp.zn. II. ÚS 468/03

ochranou práva na svobodu projevu⁹¹ a že k porušení základního práva obsaženého v Listině nedošlo.⁹²

Časopis *Reflex* se dostal před soud znovu v roce 2009, kdy čelil žalobě ze strany P. Paroubkové, která byla se svým manželem předlohou karikatury jiné. Dle názoru poškozené šlo o “pornokarikaturu“. Měla být zobrazena, jak si vypráví o sexu se svým mužem a následně zde byla i při samotném aktu znázorněna. Městský soud v Praze ale její žalobu zamítl s tím, že tento díl karikatury není pornografický a je přiměřený. Vrchní soud se s rozhodnutím soudu prvního stupně ztotožnil a dodal, že „stěžovatelku bylo třeba v době tvrzeného neoprávněného zásahu považovat za osobu veřejného zájmu, která musí strpět vyšší hranice kritiky, do níž patří i zpodobňování formou karikatury, výtvarného žánru, jehož účelem je zvýrazňování nápadných znaků určitých lidí, zveličování a ironizování.“⁹³ ÚS, ke kterému se celá věc dostala, stížnost stěžovatelky odmítl pro zjevnou neopodstatněnost. „Ústavní soud je přesvědčen, že každý názor, stanovisko, nebo kritika, vyjádřené jakoukoli, i symbolickou formou, jsou vzhledem k významu svobody projevu v demokratickém právním státě zásadně přípustné a jakékoli omezení této svobody je proto výjimkou, kterou je nutno interpretovat přísně restriktivně a lze ji ospravedlnit jen zvláště kvalifikovanými okolnostmi. Dnes je již obecně přijímáno, že osoby veřejně činné, tedy politici, veřejní činitelé i mediálně známé osoby (tzv. celebrity) musí akceptovat větší míru veřejné kritiky než jiní občané.“⁹⁴ ÚS dále konstatuje, že stěžovatelka ani její manžel nejsou zobrazeni v karikatuře nazí a že nejde o pornografické dílo a že již z povahy věci nemůže existovat “laskavá politická karikatura“. Na závěr uvedl: „Je zejména na veřejnosti, a nikoliv na soudech, aby zaujali stanovisko ke konkrétní politické karikatuře a k tomu, zda je autorovo hodnocení určité situace nevkusné, nebo naopak vtipné a přesvědčivé.“⁹⁵

3.2. Výtvarné umění

Výtvarné umění je forma tvorby, která je uskutečňována především pro svou krásu a estetičnost, nikoli pro svou funkčnost. Toto umění zahrnuje malby, kresby a sochy. Často je dáváno do kontrastu s aplikovaným uměním, které se vyznačuje svou užitkovostí.⁹⁶

⁹¹ Tamtéž

⁹² Tamtéž

⁹³ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 17.4.2014, sp.zn. I. ÚS 2246/12

⁹⁴ Tamtéž

⁹⁵ Tamtéž

⁹⁶ ENCYCLOPEDIA OF ART EDUCATION. *Fine art* [online]. Visual-arts-cork.com, [cit. 24.listopadu 2015]. Dostupné na < <http://www.visual-arts-cork.com/definitions/fine-art.htm> >

Jelikož umělec není ve svém projevu nadmíru právním řádem omezován, podléhá právní úpravě spíše galerie, které umělecká díla vystavují. Existuje zde světový etický kodex muzeí, který upravuje činnost muzeí (i galerií) a uvádí: „*citlivý materiál má být vystavován s velkou mírou taktu a respektování lidské důstojnosti obecně.*“⁹⁷ Galerie se dají podřadit pod muzea, jelikož vystavují materiál, který má určitou uměleckou hodnotu pro danou společnost. Tento dokument je jakousi sbírkou obecných pravidel, kterými by se měla muzea, galerie a jim podobné instituce řídit.

3.2.1. Judikatura ESLP

V rozhodnutí *Müller a ostatní proti Švýcarsku* šlo o výstavu obrazů v budově bývalého Velkého semináře, která měla být zdemolována. Umělci podílející se na této výstavě, si mohli přizvat další malíře podle svého uvážení. Jeden z nich požádal o spolupráci i pana Müllera a ten zde vystavoval svoje obrazy pod názvem *Tři noci, tři obrazy*. Reklama na samotnou výstavu byla umístěna v časopisu i na billboardech a k celé exhibici byl zhotoven katalog se zmenšeninami obrazů. Přístup do galerie nebyl nikterak omezen. Dne 4. září 1981 hlavní prokurátor pro kanton Fribourg, díky oznámení otce nezletilé dívky, která byla výstavou šokována, zjistil, že vystavované obrazy ukazují výrazně sexuální scénérie a jeden dokonce uráží náboženské přesvědčení druhých. Tím měli umělci porušit ustanovení švýcarského trestního zákoníku. Proto ihned informoval vyšetřujícího soudce, který ještě ten den přišel do galerie a obrazy nechal sundat a zabavit. Následující rok v únoru byli všichni umělci odsouzeni k pokutě 300 švýcarských franků za zveřejňování obscenity. Zabavené obrazy měly být uloženy do depozitáře ve Fribouruském Muzeu umění a historie. Případ byl dále projednáván u odvolacího soudu, který ovšem pouze potvrdil rozhodnutí soudu první instance. Po několika dalších soudních jednáních byly panu Müllerovi obrazy v roce 1988 vráceny.

Ovšem celá kauza se na základě stížnosti pana Müllera dostala až před ESLP, který v roce 1988 rozhodl v meritu věci. Soud zajímaly dvě otázky, první se týkala odsouzení stěžovatelů, druhá zabavení obrazů. ESLP se nejprve zabýval tím, zda byl zásah v souladu se zákonem. Soud zde uvedl, že nelze vyžadovat absolutní určitost zákonné úpravy, zejména v oblasti, která je ovlivňována dobou a pohledem společnosti, sem podle soudu problém obscenity zajisté patří. Co se týče legitimního cíle, soud byl toho názoru, že vláda ochraňovala veřejnou morálku, ale také práva druhých. Tyto dva legitimní cíle jsou podle ESLP vzájemně

⁹⁷ ICOM *Code of Ethics for Museums*, bod 4.3. [cit. 24. listopadu 2015]. Dostupné na < <http://icom.museum/the-vision/code-of-ethics/> >

provázané a velmi často se objevují v podobných případech společně. Posledním bodem byla nezbytnost v demokratické společnosti. ESLP se vyjádřil tak, že nezbytnost je dána především naléhavou společenskou potřebou. Členské státy mají určitou volnou míru uvážení (margin of appreciation), ovšem pod evropským dohledem. Soud dále uvedl, že je třeba daný případ vidět jako celek a poté se zabývat tím, zda omezení ze strany švýcarských soudů bylo přiměřené a zda důvody, které soudy uvedly, byly relevantní a dostatečné. ESLP poznamenal že „svoboda projevu tvoří jednu ze základních svobod v demokratické společnosti, která slouží k seberealizaci jednotlivce. Tato svoboda se vztahuje i na informace nebo názory, které šokují či znepokojují jakoukoli složku společnosti...Ti, kdo tvoří, předvádějí, distribuují nebo vystavují umělecká díla, přispívají tak k výměně idejí a názorů v demokratické společnosti. Proto má stát povinnost nadměrně do jejich práva nezasahovat.“⁹⁸ Soud ale také poukazuje na skutečnost, že i tito umělci podléhají omezení dle druhého odstavce článku 10 Úmluvy. ESLP se zde, dle mého názoru, velmi trefně vyjádřil k problematice morálky, když řekl: „V současné době nelze nalézt v legislativě členských států jednotné vysvětlení a právní zakotvení morálky. Pohled na požadavky mravnosti se mění čas od času a také s ohledem na místo.“⁹⁹ Proto dává soud státům jistou míru uvážení, protože právě ony znají svoji zemi a jsou v bližším kontaktu s „životními silami“ ve společnosti. Stejně jako švýcarské soudy se ESLP přiklonil k názoru, že se problematika sexuální mravnosti během posledních let změnila. Ovšem po prozkoumání obrazů soud neshledal pokutu nedůvodnou a ztotožnil se s názorem, že některé malby vyobrazovaly kruté sexuální akty, které mohly mít nepříznivý vliv na osoby s obvyklou mírou sexuální citlivosti. Vzhledem k tomu soud neshledal porušení čl. 10 Úmluvy.

Co se týče zabavení obrazů, konfiskace proběhla na základě zákona a sledovala legitimní cíl, kterým byla ochrana mravnosti. Současně mělo být zabavením zamezeno opětovnému opakování provinění, které stěžovatelé spáchali. Zde je velmi zajímavé, co komise uvedla k požadavku nezbytnosti v demokratické společnosti. Je totiž toho názoru, že byl zásah nepřiměřený vzhledem k tomu, že byly obrazy zabaveny na dobu neurčitou a soudy k tomu neměly patřičné oprávnění. ESLP zde ovšem uvedl, s odkazem na svoji dřívější judikaturu, že pan Müller mohl zažádat o přehodnocení svého případu a obrazy mu mohly být vráceny i dříve. Proto soud neshledal ani zde porušení čl. 10 Úmluvy.

⁹⁸ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Müller proti Švýcarsku* ze dne 24.5. 1988, číslo stížnosti: 10737/84, § 33

⁹⁹ Tamtéž, § 35

Dle mého mínění je zde velmi dobře uvedeno v disentujícím názoru soudce Spielmanna, že můžeme nalézt plno příkladů v literatuře či tisku, které nás učí být více obezřetnými v oblasti mravnosti, jako bylo třeba dílo Gustava Flauberta *Paní Bovaryová*, kdy byl spisovatel za toto své dílo stíhán. Soudce se dále vyjádřil, že by měla být věnována větší pozornost představě relativity hodnot na poli projevu a názorů, protože pokud by měly pouze státy možnost posoudit, co je a není na jejich území morální, bylo by pro mezinárodní soud nemožné najít porušení článku 10 Úmluvy a druhý odstavec by se aplikoval vždy. V separátním stanovisku soudce De Meyera se ztotožňuji s názorem, že zabavení obrazů nebylo nezbytné a že uložená pokuta byla jako trest dostačující.¹⁰⁰

V pozdější stížnosti ve věci *Karttunen proti Finsku* se jednalo o výstavu fotografií s názvem *Virgin-Whore Church* finské umělkyně, které zachycovaly velmi mladé dívky v sexuálních polohách a některé z nich ukazovaly násilí či ponížení. Většinu snímků umělkyně sehnala na internetových stránkách. Nejprve byla výstava otevřena pouze pro pozvané hosty, později i pro veřejnost. Jakmile se výstava stala veřejně přístupnou, policie zabavila fotografie a exhibici uzavřela. Následně zabavila i počítač stěžovatelky. Hlavní prokurátor poté zabavené fotografie nechal zkonfiskovat. Helsinský soud nato odsoudil paní Karttunen za držení a distribuci sexuálně obscénních fotek zobrazujících děti. Argumentace soudu spočívala v tom, že je třeba chránit všeobecně mravnost a také soukromý život dětí či mladých žen, jejichž tváře byly na fotkách velmi dobře rozpoznatelné. I přesto, že úmyslem stěžovatelky nebylo spáchat trestný čin, ale poukázat na skutečnost, že je dětská pornografie snadno dostupná, soud ji shledal vinou z trestného činu uvedeného výše. Vzhledem k tomu, že se paní Karttunen předtím nedopustila jiné trestné činnosti a tento skutek nebyl toliko závažný a byl omluvitelný, soud jí neuložil žádné sankce, pouze nechal fotografie zabavit. Odvolací soud potvrdil rozhodnutí soudu prvního stupně a dodal, že právo dětí na soukromí převažuje nad právem umělkyně na svobodu projevu. Nejvyšší soud Finska následně odmítl její dovolání.

Paní Karttunen podala stížnost k ESLP a tvrdila porušení jejího práva na svobodu projevu. Tím, že do své práce zahrnula fotografie pornografického charakteru, chtěla jen rozpoutat veřejnou diskuzi a poukázat na fakt, jak jednoduše se lze k dětské pornografii dostat. ESLP se ke stížnosti vyjádřil tak, že bylo zasaženo do stěžovatelčina práva na svobodu projevu, také že toto omezení bylo předepsáno zákonem a že sledovalo legitimní cíl, konkrétně ochranu morálky a ochranu práv a svobod druhých. Ohledně nezbytnosti soud

¹⁰⁰ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Müller proti Švýcarsku* ze dne 24.5. 1988, číslo stížnosti: 10737/84

poukázal na svoji dřívější judikaturu (Handyside proti Spojenému království) a zopakoval, že Úmluva chrání i názory, které zneklidňují či šokují. Soud se zde také zabýval celkovým vyzněním výstavy a tím, zda zde existuje naléhavá společenská potřeba omezení takového projevu. ESLP víceméně zopakoval svá dřívější rozhodnutí, např. výše zmíněný případ Müller a ostatní proti Švýcarsku, a uvedl, že i umělci podléhají restrikcím svého práva na svobodu projevu na základě druhého odstavce čl. 10 Úmluvy a také že pohled na mravnost v oblasti sexuality se během posledních let změnil, ale ESLP nevidí rozhodnutí finských soudů jako nedůvodná. Soud tedy v závěru uvedl, že omezení bylo v demokratické společnosti nezbytné a že důvody pro omezení byly relevantní a dostatečné. Vzhledem ke všem okolnostem a volné míře uvážení Finska sledovalo omezení legitimní cíl a bylo proporcionální. ESLP jednohlasně v tomto případě prohlásil stížnost za zjevně neopodstatněnou.¹⁰¹

Z výše uvedených rozhodnutí ESLP lze vyvodit závěr, že je soud poměrně zdrženlivý ve věcech týkajících se ochrany mravnosti. Omezení základní svobody z důvodu zachování mravnosti projevu je z velké části ponecháno na volné míře uvážení státu, ovšem „*rozsah tohoto uvážení není neomezený. Je na ESLP, aby určil pravidla, jak moc je omezení v souladu s Úmluvou.*“¹⁰² Doposud se ale soud nevyjádřil k samotnému obsahu snímků a nechal vše na členských státech. Velmi dobře se dle mého názoru vyjádřil soudce Spielmann, když uvedl, že by takhle k porušení čl. 10 Úmluvy nedošlo v podstatě nikdy. Protože vždycky by soud nechal stát posoudit, co je a není mravné v jeho zemi, a umělci by se nemohli v podstatě dovolat jiné ochrany. Osobně se domnívám, že by tato „předvídatelnost“ v negativním slova smyslu vedla k autocenzuře od samotných umělců. Následně by byla škoda, aby byla společnost ochuzena o umělecká díla, která by sice mohla šokovat, ovšem na druhé straně by mohla přispět k veřejné diskuzi a ke kulturnímu obohacení.

3.2.2. Prostředí České republiky

V českém právním řádu není speciální zákonná regulace, která by upravovala přímo výtvarné umění a omezení umělců. Ovšem ti jsou limitováni obecnými právními předpisy, o nichž je pojednáno výše. Zákony, které v této oblasti přicházejí v úvahu, jsou zákon autorský a zákon o ochraně sbírek muzejní povahy, kde je uvedeno, že „*sbírka muzejní povahy je i*

¹⁰¹ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Karttunen proti Finsku* ze dne 10.5. 2011, číslo stížnosti: 1685/10

¹⁰² Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Norris proti Irsku* ze dne 26.10.1988, číslo stížnosti: 10581/83, § 45

sbírka významná pro umění a že galerií je muzeum, které se zaměřuje na umění.“¹⁰³ Nejsou tedy nikde stanovena přesná pravidla, co se týče tvorby umělců a následného vystavování jejich děl.

Jako zastoupení názoru ÚS bych zde ráda uvedla jeho nále z roku 2015, který se týkal zákazu shromáždění stěžovatele, spolku **Stop Genocidě**. Tento spolek chtěl uspořádat meeting na náměstí v Chrastavě, ale městský úřad mu to po předchozích negativních zkušenostech s ním a jeho aktivitami nepovolil. Toto rozhodnutí zde zmiňuji, protože stěžovatel měl v plánu na shromáždění umístit panely, které by vyobrazovaly umělé potraty. Dle prohlášení stěžovatele měli být občané upozorněni, o jakou kampaň se bude jednat, navíc na místě měly být i varovné cedule chránící kolemjdoucí před vizuálním obsahem panelů. Stěžovatel se ale nijak netajil tím, že jeho záměrem bylo i vizuálně šokovat a tím podpořit danou věc. Jelikož toto shromáždění bylo zakázáno, stěžovatel použil všechny dostupné prostředky nápravy, až se dostal se svou stížností, kde mimo jiné tvrdil porušení svého práva na svobodu projevu, před ÚS. Ten se k svobodě projevu vyjádřil tak, že zopakoval judikaturu ESLP a pod danou svobodu zahrnul i projevy, které jsou šokující, násilné či urážlivé. Také spojil právo na svobodu projevu s právem shromažďovacím, které označil za tzv. *kolektivní výkon svobody projevu*. Stěžejním problémem v tomto případě ale byla ochrana mravnosti u dětí. Soud uvedl, že znepokojující názory, které jsou prezentovány ve společnosti, mají za úkol rozvířít veřejnou diskuzi. Od dospělých osob se poté očekává vzájemná debata a konfrontace, ale toto „nelze očekávat od dětí, neboť právě ty, s ohledem na jejich mravní a duševní vyspělost, musí být chráněny před některými formami projevů, které by je nad únosnou míru zasáhly či obtěžovaly. V této souvislosti Ústavní soud připomíná, že důležitý veřejný zájem na ochraně této věkové skupiny dovoluje zákonodárci příslušným právním předpisem omezit, resp. vymezit způsoby prezentace určitých společenských témat či aktivit tak, aby nemohly ohrozit fyzický, psychický nebo mravní vývoj dětí a mladistvých.“¹⁰⁴ Soud vzhledem k tomuto uvedl, že pokud jsou příjemci informací a názorů děti či mladiství, je požadavek ochrany mravnosti na úkor svobody projevu přednější. ÚS stížnost spolku mimo jiné i z těchto důvodů zamítl a konstatoval, že obecné soudy neporušily jeho základní práva.

V tomto rozhodnutí ÚS také uvedl: „že hodnocení mravnosti spadá do právního hodnocení a proto je na správním orgánu a následně na soudu, aby tomuto pojmu podřadil konkrétní význam a obsah.“¹⁰⁵ Je tedy možné, že v dalších případech bude rozhodnuto

¹⁰³ § 2 odst. 1 a 4 zákona č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy, ve znění pozdějších předpisů

¹⁰⁴ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 5.5.2015, sp. zn. II. ÚS 164/15, bod 25, 27

¹⁰⁵ Tamtéž, bod 28

poněkud jinak, jelikož bude záležet na správním uvážení či na posouzení soudu. Je otázkou, jak se tyto orgány s daným problémem vypořádají a zda se budou držet dřívějších rozhodnutí a zachovají tak určitou míru předvídatelnosti, nebo zda se vydají zcela jinou cestou a přijdou s odlišným pohledem na věc. Je na místě také podotknout, že tento spolek neměl se svojí kampaní problém poprvé, ale již v roce 2012 se potýkal opět se zákazem uspořádání shromáždění, tentokrát v Jablonci nad Nisou.

Dalším zajímavým případem, který se odehrával na území ČR, byla v roce 2014 výstava polské umělkyně *Natalie LL*. Ta pořádala výstavu svých fotografií ve Zlíně s názvem *Jestem!*. Většina fotek měla erotický podtext a na některých byla dokonce i zachycena soulož. Vzhledem ke stížnostem některých návštěvníků byla tato výstava zavřena, zdálo se, že krajským úřadem. Ale po zhruba týdnu byla opět zpřístupněna s tím, že byla vyhrazena speciální místnost v galerii, před kterou byly umístěny cedule upozorňující na sexuální tematiku. Náměstek hejtmana Zlínského kraje se vyjádřil, že některé obrazy, konkrétně koláž *Natalia ist sex*, považují za pornografii. Ředitel galerie na to uvedl, že toto není pornografie, ale zcela svobodný počín umělkyně.¹⁰⁶

V této kauze byly zajímavé neshody ohledně skutečnosti, kdo nechal danou výstavu zavřít. Na první pohled se zdálo, že pokyn přišel od hejtmana Zlínského kraje. Ten se ale ohradil, že pouze poslal doporučení ředitelce Bařova Institutu, že nesouhlasí s tím, co je v galerii vystavováno a že to může ohrozit projekt, na který se čerpají dotace. Zavření galerie je dle něj v rukou jejího ředitele. Ředitel galerie nakonec přiznal, že nechal výstavu uzavřít kvůli dopisu, který obdržel od ředitelky Institutu. Ta argumentovala nízkou návštěvností exhibice.¹⁰⁷ Zde vyvstává nezodpovězená otázka, proč ředitel galerie nepřiznal přímo, že výstavu dal zavřít sám a místo toho nechal veřejnost, ať se domnívá, že je za tím krajský úřad.

Podobně vášnivou debatu způsobila i výstava, které se uskutečnila v Praze v roce 2010. Ovšem tato výstava, s názvem *Decadence Now! Za hranicí krajnosti*, nebyla uzavřena. Tento počín budil zájem a zdvihal vlny opovržení ještě před samotným otevřením. Jednalo se o výstavu, která byla rozdělena do pěti oddílů – bolest, sex, pop, šílenství a smrt. Exhibice probíhala v pražském Rudolfinu a několika dalších galeriích a před Českou republikou ji mohli vidět i lidé z New Yorku či Londýna. Nejkontroverznějším tématem byl oddíl se sexuální tematikou, který mnozí označovali za pornografii. Obrazy v této sekci ukazovaly

¹⁰⁶ ČT 24. *Natalia je sex. Je i pornografie? Zlínský kraj tvrdí, že ano* [online]. Ceskatelevize.cz, 15.srpná 2014 [cit. 24. listopadu 2015]. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/1021564-natalia-je-sex-je-i-pornografie-zlinsky-kraj-tvrdi-ze-ano>> .

¹⁰⁷ ČT 24. *Kdo zavřel Natalii? Erotické fotografie jsou ve Zlíně opět přístupné* [online]. Ceskatelevize.cz, 19.srpná 2014 [cit. 24. listopadu 2015]. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/1021149-kdo-zavrel-natalii-eroticke-fotografie-jsou-ve-zline-opet-pristupne>> .

sadismus, fetišismus, gay estetiku i stylizovaná nahá těla. Přístup pro mladistvé do patnácti let bez doprovodu dospělé osoby byl zakázán.¹⁰⁸

Je zajímavé vidět, že existují i jisté výjimky ze všeobecně přijímaného názoru, který i několikrát judikoval ESLP, jak se pohled na mravnost mění a vyvíjí v čase a s ohledem na konkrétní místo. Na výše uvedených případech je patrné, že i když s postupem času, jak by člověk očekával, se hranice mravnosti budou stále posouvat a svoboda projevu umělce bude postupně téměř nedotknutelná, jsou zde i jisté zpátečnické tendence. Výstava, která šla až za meze krajnosti a navíc se k tomu hrdě přihlásila, nebyla z důvodu ochrany mravnosti zakázána. Rozpoutala sice veřejnou diskuzi, kdy někteří dávali najevo své pohoršení, to je ale vše. Na druhou stranu výstava, která se objevila o několik let později a jenž se sice hlásila k sexuální tematice, nebyla až tak kontroverzní v porovnání s jinými výstavami, zavřena byla. Skutečnost, že tato exhibice probíhala po celém světě od 70.let a ani v silně nábožensky založeném Polsku nebyla zakázána, toto poněkud konzervativní myšlení jedině potvrzuje. Je pravdou, že byla opět otevřena, ale již s úpravami prostor galerie.

Co se týče roku 2015, zejména letních měsíců, bylo v Praze k vidění několik výstav, které se také daly považovat za kontroverzní a ani jedna z nich nebyla z důvodu svého obsahu zakázána či uzavřena. V galerii na *Vinohradech* vystavovaly dvě umělkyně ze Slovenska své malby s erotickou tematikou. V galerii *DSC* uskutečnil exhibici v průběhu měsíce června také slovenský umělec, který se věnoval tématu nahých mužů se stylizací jejich uší, které se postupně přeměnily v růžky. Poslední aktuální výstavu z roku 2015, kterou bych zde ráda zmínila, bylo umístění děl českého umělce *Káji Saudka* k příležitosti jeho narozenin v jedné z pražských galerií. Jednalo se o unikátní záměr zpřístupnění jeho tvorby se sexuální a pornografickou tematikou, z nichž většina nebyla ještě nikdy dříve zveřejněna. O tuto expozici velice stála samotná galerie.¹⁰⁹

3.3. Televizní a filmový průmysl

Média, která se zaměřují na tuto oblast uměleckého průmyslu, lze také nazvat elektronickými médii, jelikož zajišťují přenos informací, pořadů a filmů elektronickou cestou. U těchto médií je důležité podotknout, že ze strany státní kontroly jsou daleko více pod dohledem, než je tomu například u tisku, protože např. televize musí zajistit vyváženost svého

¹⁰⁸ ČT 24. *Bolest, sex, pop, šílenství a smrt – Now!* [online]. Ceskatelevize.cz, 29.září 2010 [cit. 24. listopadu 2015]. Dostupné na < <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/1313922-bolest-sex-pop-silenstvi-a-smrt-now> >.

¹⁰⁹ Pražský patriot. *Erotické a pornografické kresby Káji Saudka v centru Prahy* [online]. Prazskypatriot.cz, 8.června 2015 [cit. 24.listopadu 2015]. Dostupné na < <http://www.prazskypatriot.cz/unikatni-vystava-erotickych-a-pornografickych-kreseb-kaji-saudka/> >

vysílání a také jeho nestrannost.¹¹⁰ Všeobecně jsou média důležitá pro utváření názoru lidí ve věcech veřejného zájmu a podněcují veřejnou diskuzi.¹¹¹

Dle českého ÚS má „každý program, ať televizní, či rozhlasový, již v důsledku samotného výběru a způsobu zpracování tématu názorotvorný účinek... každé médium se může v souvislosti s každým vysílaným programem, dovolávat ochrany odvoláním se na základní právo na svobodný projev, ať jde o politické vysílání nebo o umělecké či zábavní pořady. Základní právo na svobodný projev médií tak chrání nejen zvolené téma, nýbrž i druh a způsob jeho zpracování.“¹¹²

Podle mého názoru je televize a film jedno z nejvlivnějších médií současnosti. Myslím si, že tohle odvětví umění by mělo podléhat největšímu omezení. Minimálně by měla být učiněna opatření, která by zabránila potencionálnímu pohoršení diváka právě z důvodu mravnosti. Mezi tyto možnosti bych určitě zařadila věkové omezení v přístupu na promítání, dřívější upozornění diváka o jaký typ filmu či pořadu se jedná a také poukázání na skutečnost, že by mohlo být dotčeno určité cítění (náboženské, sexuální atd.) lidí.

3.3.1. Judikatura ESLP

Velmi známým případem, který se řešil před ESLP, byl *Otto-Preminger-Institut proti Rakousku*. Otto-Preminger-Institut byla nezisková organizace, která si kladla za cíl podporovat kreativitu, komunikaci a zábavu skrze audiovizuální média. V tomto případě šlo o plánované vysílání filmu *Koncil lásky/Koncil v nebi*, který měl být promítán celkem šestkrát. Obsahem filmu byla především karikatura náboženství, kdy byl Bůh zobrazen jako senilní stařec přátelící se s ďáblem a Panna Marie měla mít ve filmu s ďáblem milostný poměr. Film byl promítán většinou kolem desáté hodiny večerní, pouze jednou byla projekce přeložena na čtvrtou hodinu odpolední, všechna představení byla veřejně přístupná. Navíc reklama na tuto událost byla otisknuta v několika novinách. Ovšem ještě před veřejným promítáním filmu byl vydán příkaz k jeho zabavení a k samotnému promítání před publikem nedošlo. Tímto se později zabýval regionální soud, který nechal film zabavit. Otto-Preminger-Institut, na rozdíl od samotného vlastníka, podal odvolání proti tomuto rozhodnutí a připojil k němu i petici asi tři set lidí, kteří se cítili být dotčeni na svých základních právech, když byl film zabaven a nemohl být proto promítán. Odvolací soud, ale odmítl odvolání pro jeho nepřipustnost a k meritu věci se nevyjádřil. Proto Institut podal stížnost k ESLP.

¹¹⁰ ROZEHNAL, Aleš. *Mediální právo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 41

¹¹¹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 17.7.2007, sp.zn. IV. ÚS 23/05, bod 30

¹¹² Tamtéž, bod 31

ESLP se nejprve musel v tomto případě vypořádat s otázkou přijatelnosti stížnosti, protože rakouská vláda podala předběžnou námitku, že již uplynula šesti-měsíční lhůta k podání stížnosti a navíc zde byla pochybnost, jestli může být Institut aktivně legitimován. Soud po posouzení všech okolností rozhodl, že Institut podmínky přijatelnosti stížnosti splňuje.

Poté soud přistoupil k posouzení otázky zásahu do čl. 10 Úmluvy. K omezení práva na svobody projevu došlo tím, že byl film Institutu zabaven a následně propadl státu. Rakousko se tak dopustilo porušení svobody projevu a tento zásah by musel být ospravedlnitelný jednou z výjimek, které jsou uvedeny v druhém odstavci čl. 10 Úmluvy, aby byl zásah oprávněný. Nejprve se soud zabýval tím, zda byl zásah stanoven zákonem. ESLP poukázal na skutečnost, že národní soudy mají vnitrostátní právo správně aplikovat. Sám se tedy distancoval od odpovědi na otázku, zda bylo právo aplikováno správně či nikoli. Poukázal na to, že pokud rakouská ústava zakotvuje jak právo na uměleckou svobodu, tak svobodu náboženského vyznání, je na rakouských orgánech, aby náležitě tyto dvě svobody vyvážily. Proto byl zásah předeepsán zákonem.

Jako další zkoumal soud legitimní cíl. U tohoto bodu poukázal na svou dřívější judikaturu a zopakoval, že „*věřící musí počítat s odmítnutím ze strany druhých a s určitou mírou kritiky jejich náboženství. Ovšem státy mají pozitivní závazek a díky tomu zamezit libovolné kritice bez jakýchkoli mezí.*“¹¹³ Soud se též vyjádřil tak, že celá Úmluva musí být v tomto případě posuzována jako celek a ve vzájemné harmonii mezi jejími jednotlivými články. ESLP posoudil jako legitimní cíle v tomto případě ochranu práv a svobod druhých a též ochranu mravnosti. Tyto legitimní cíle se velmi často mezi sebou navzájem prolínají.

Posledním bodem posouzení bylo, zda zabavení a následné propadnutí filmu státu bylo nezbytné v demokratické společnosti. Tady se soud nejprve vyjádřil k obecným principům a zdůraznil, že „*u otázky mravnosti není možné rozpoznat jednotné myšlení, ohledně náboženského významu pro danou společnost, v celé Evropě, dokonce i na území jednotlivých států se tyto koncepce mohou lišit.*“¹¹⁴ U nezbytnosti zásahu se soud nejprve zabýval samotným zabavením filmu. Rakouské soudy měly poměřit dvě základní práva, která jsou garantována Úmluvou a to právo na svobodu projevu, včetně práva sdělovat veřejnosti kontroverzní názory, a právo druhých na svobodu myšlení a náboženského vyznání. ESLP zde neshledal, že by Rakousko překročilo meze své volné míry uvážení v této oblasti.

¹¹³ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Otto-Preminger-Institut proti Rakousku* ze dne 20.6. 1994, číslo stížnosti: 13470/87, § 47

¹¹⁴ Tamtéž, § 50

Poukázal také na skutečnost, že oblast Tyrolska je velmi nábožensky zaměřená, že zde převažuje římsko-katolické náboženství a že rakouské autority jednaly v úmyslu zachovat náboženský smír, aby bylo zamezeno možnosti, že by někteří lidé mohli pocíťovat útoky na své náboženské cítění či přesvědčení. Proto co se zabavení filmu týče, nedošlo k porušení čl. 10 Úmluvy. Ohledně následného zabavení filmu státem, použil soud výše zmíněné argumenty. Přidal navíc, že čl. 10 Úmluvy nemůže být vykládán tak, že by zakazoval propadnutí určitého díla státu. Nakonec soud uvedl, že neshledává tento zásah za neproporcionální a že národní autority nepřekročily svou pravomoc. Proto nedošlo k porušení čl. 10 Úmluvy.

U tohoto rozhodnutí je třeba poukázat na odlišná stanoviska několika soudců, kteří srovnávali tento případ s výše uvedeným případem pana Müllera. Kdy jeho výstava byla veřejně přístupná bez omezení, zatímco toto promítání bylo placené a navíc si návštěvníci předem mohli zjistit, o čem film pojednává. Je tedy zřejmé, že Institut podnikl všechna potřebná opatření k tomu, aby zamezil co nejvíce případným problémům s promítáním a aby co nejvíce ochránil potencionální diváky, kteří by mohli být negativně ovlivněni tímto filmem. Proto jsou tři soudci toho názoru, že omezení bylo neproporcionální a že měl ESLP celou situaci posoudit jako porušení čl. 10 Úmluvy.¹¹⁵

U tohoto rozhodnutí je zajímavý fakt, že se soud znovu distancoval od detailnějšího posouzení samotného filmu a nechal Rakousku opět jistou míru volného uvážení. V tomto případě se zde ale objevuje kolize s dalším právem, které je zakotveno v čl. 9 Úmluvy a to svoboda náboženského vyznání. Díky této svobodě musela ustoupit svoboda projevu, aby nedošlo k náboženským či společenským nepokojům v poměrně nábožensky smýšlejícím Tyrolsku. Na druhé straně mě napadá otázka, pokud bude jedno jakékoliv právo ustupovat jinému jen proto, aby nedošlo k nepokojům nebo k vášnivější veřejné diskuzi, nebude tím trpět myšlenka pluralitní demokratické společnosti? Myslím si, že nejzákladnějším prvkem rozdílnosti společnosti, ať už v rámci Evropy nebo i v rámci celého světa je vzájemná tolerance a pokud možno vyvažování jednotlivých základních práv lidí s co možná nejmenším zásahem do práv druhého člověka.

¹¹⁵ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Otto-Preminger-Institut proti Rakousku* ze dne 20.6.1994, číslo stížnosti: 13470/87

3.3.2. Prostředí České republiky

Provozování televizního vysílání podléhá požadavkům, které jsou stanoveny v zákoně o provozování rozhlasového a televizního vysílání. V ČR lze rozdělit provozovatele televizního vysílání na dvě základní skupiny, a to na provozovatele ze zákona, kam spadá veřejnoprávní televize, a na provozovatele s licenci, kam spadají komerční (soukromé) televize. Veřejnoprávní vysílání je jednou skupinou lidí považováno za zaručený zdroj nezávislých informací, pro skupinu druhou je přežitkem. Faktem ale je, že by mělo být vyvážené, různorodé a mělo by obsahovat i pořady, které se věnují menšinám. Naproti tomu komerční televize sleduje čistě svůj zisk. Její vysílání je zaměřeno na reklamy, ze kterých získává nejvíce finančních prostředků. Tyto televize dávají přednost zájmům většinového publika a soustředí na svou sledovanost.¹¹⁶

Na území ČR působí také Rada pro rozhlasové a televizní vysílání, jejímž úkolem je kontrolovat dodržování právních předpisů v této oblasti a navíc uděluje a odnímá licence k provozování vysílání.¹¹⁷ Je zde tedy i nezávislý orgán, který v případě porušení zákona zasáhne a určitým způsobem televizního provozovatele omezí nebo mu udělí například pokutu.

Co se týče rozhodování ÚS, ráda bych zde zmínila případ, který se objevil před tímto soudem v roce 2003. Týkal se stěžovatele, jenž se dopustil trestného činu ohrožování mravnosti a byl odsouzen k podmíněnému trestu odnětí svobody a také k finanční pokutě. Tohoto trestného činu se měl dopustit tím, že jako jednatel společnosti **R-E** uváděl do oběhu pornografické kazety, které ohrožovaly mravnost především díky tomu, že na nich byly vyobrazeny záběry násilné, neuctivé k člověku a další patologické sexuální praktiky. Stěžovatel ve své ústavní stížnosti mimo jiné uvedl, že se cítí být omezen ve svých základních právech a to v právu na uměleckou tvorbu a právu na svobodu projevu. ÚS se k porušení práva na svobodu projevu vyjádřil tak, že zcela jistě stěžovatel vykonával své právo svobodného projevu tím, že rozšiřoval a činil veřejně přístupnými ony videokazety. Soud také souhlasil, že zásah byl proveden státními orgány, konkrétně obvodním soudem. Při zkoumání legitimních cílů ÚS došel k názoru, že ustanovení trestního zákoníku je dostatečně určité a sleduje ochranu veřejné morálky. Posledním bodem bylo posouzení nezbytnosti daného zásahu v demokratické společnosti. Zde se ÚS vyjádřil k povaze pornografického díla: *„jakákoliv věc je pornografickým dílem, pokud uráží, způsobem, který lze stěží akceptovat, cit*

¹¹⁶ FTOREK, Josef. *Public relations jako ovlivňování mínění. Jak úspěšně ovlivňovat a nenechat se zmanipulovat*. Praha: Grada Publishing, 2012, s. 177

¹¹⁷ § 5 zákona č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, ve znění pozdějších předpisů

*pro sexuální slušnost. Pornografické dílo může u normální osoby vyvolávat sexuální vzrušení, vedle toho však může tuto osobu sexuálně znechucovat či odpuzovat. Test pornografické povahy díla, který by měl být aplikován obecným soudem, spočívá na posouzení, zda celkový dojem díla způsobuje morální pohoršení osobě s běžným citěním. Z tohoto pohledu jsou případné znalecké posudky o "uměleckém charakteru" díla či o jeho "osvětové a společensky prospěšné povaze" pro posouzení obecným soudem nerozhodné.*¹¹⁸ K tomu ÚS připojil argument, že i svoboda projevu a umělecké tvorby nemohou být posuzovány izolovaně, ale ve vzájemné souvislosti i s omezeními, která plynou z čl. 17 Listiny. Proto soud neshledal porušení svobody projevu stěžovatele. Jako poslední zmínil ÚS, že je úkolem Nejvyššího soudu zaujímat stanoviska, jako např. co je a není pornografií, nebo co je veřejná morálka či mravnost. Jde totiž o otázky právní, s nimiž se měly obecné soudy vyrovnat. Poslední instancí měl být právě Nejvyšší soud, ovšem ani ten se k těmto otázkám nevyjádřil a dovolání stěžovatele odmítl. Stejně ale rozhodl i ÚS a návrh stěžovatele odmítl jako zjevně neopodstatněný.¹¹⁹

Novější případ, kterým se ÚS zabýval, byla kauza vysílání pořadu *VyVolení*. Rada pro rozhlasové a televizní vysílání uložila televizi Prima pokutu za to, že se dopustila vysílání výše zmíněné relace před dvaadvacátou hodinou, přičemž daný pořad mohl ohrozit psychický nebo mravní vývoj dětí a mladistvých. V této reality show byly ukázány záběry, kde docházelo ke konzumaci alkoholu, ke slovnímu napadání aktérů mezi sebou a i k následným násilným neverbálním útokům. Stěžovatel ve svém návrhu uvedl, že je přesvědčen, že bylo zasaženo do jeho práva na svobodu projevu a že navíc došlo k porušení zákazu cenzury. ÚS se zde nevyjadřoval přímo k porušení čl. 17 Listiny, ale věnoval se rozhodnutím obecných soudů, konkrétně jak se vyrovnaly s právními otázkami, zejména co se týče mravnosti a mravního vývoje dětí a mladistvých. Na závěr „*Ústavní soud uzavírá, že napadená rozhodnutí jsou logická, přesvědčivá, nemají znaky svévole a mezi skutkovými zjištěními a právními závěry z nich vyvozenými není dán ani extrémní rozpor ve smyslu ustálené judikatury Ústavního soudu. Jsou tedy i z hlediska ústavnosti plně přijatelná.*“¹²⁰

Nejvyšší správní soud se v této věci vyjádřil tak, že šlo o delikt ohrožovací, u kterého pouze postačí potencionální možnost ohrožení mravního vývoje dětí a mladistvých. Navíc NSS uvedl, že „*posouzení způsobilosti pořadu naplnit ohrožovací následek je otázkou právní*

¹¹⁸ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 19.4.2004, sp.zn. IV. ÚS 606/03

¹¹⁹ Tamtéž

¹²⁰ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 25.11.2009, sp.zn. IV. ÚS 1171/09

*a spadá tedy plně do kompetence správního orgánu, resp. později soudu.*¹²¹ Dále se ve svém rozhodnutí NSS zabývá otázkou mravnosti, kde konstatuje, že mravnost je předmětem zkoumání několik vědních oborů, jako je např. medicína či psychologie, ale dodává, že i osoba s „běžnými znalostmi a praktickými zkušenostmi získanými školním vzděláním“¹²² může posoudit vliv daného pořadu na morální vývoj dítěte. „*Mravnost Nejvyšší správní soud chápe jako obecně uznávané minimum společenských hodnot, nikoliv jako vlastní maximy těch, kdo soulad s žádoucím mravním vývojem dítěte posuzují (zde soud nahlíží mravnost jako kategorii morální a odhlíží od skutečnosti, že je též nesporně kategorií filosofickou a sociologickou). Vždy půjde o reflexi určitého místního společenského řádu, jenž podléhá z hlediska času určité proměnlivosti. Konkrétní obsah a význam tomuto pojmu přiřazuje správní orgán a posléze soud.*“¹²³

Z těchto judikátů lze dovodit závěr, že soudy chrání především děti a mladistvé před materiály či záběry, které by mohly mít potencionální vliv na jejich vývoj. I z rozhodování obecných soudů vyplývají obdobná pravidla. V ČR je tedy chráněn hlavně mladistvý divák před záběry sexuální povahy, nezřízeného života či před snímky, které ukazují násilí a kriminalitu (případ odvysílání pořadu *Kriminálka Miami* před dvaadvacátou hodinou večerní¹²⁴ či dokument o *Jackass Praha*).¹²⁵ Porušení zákona o provozování rozhlasového a televizního vysílání se dopouští především komerční televize. Je na místě položit si otázku, jestli tak chtějí dosáhnout co možná největšího zisku i za cenu toho, že budou diváka šokovat a on by mohl potencionálně utrpět psychickou či mravní újmu.

3.4. Hudební průmysl

Hudba provází člověka již po mnoho let, ovšem až v minulém století dosáhla obrovského rozmachu díky dostupným technologiím. Někteří sociologové vidí poslední půl století jako období, kdy se vyvinula nová audio kultura. Kdy jsou lidé nejenom posluchači, ale i skladatelé, umělci, hudebními učenci a muzikanty. Někdy hovoří též o tzv. „*kultuře ucha*“. Proto se minimálně v posledním dvacetiletí sociologové zaměřili na zkoumání zvuku jako ukazatele dočasné kulturní odlišnosti ve společnosti.¹²⁶

¹²¹ Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 22.1. 2009, č.j. 6 As 30/2008-106

¹²² Tamtéž

¹²³ Tamtéž

¹²⁴ Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 2.9.2010, č.j. 8 As 55/2010-51

¹²⁵ Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 14.9.2011, č.j. 6 As 31/2011-108

¹²⁶ COX, Christoph, WARNER, Daniel. *Audio culture: readings in modern music*. New York: Continuum, 2006, s. 13

Především pro hudební umělce platí výše zmíněný popis, kdy umělec poskytuje svůj náhled na to, jak vidí svět kolem sebe. Díky tomu přispívají k veřejné diskuzi, zvláště pokud jde o šokující a kontroverzní texty.

3.4.1. Prostředí České republiky

V oblasti hudby v ČR opět není speciální zákonná regulace, která by upravovala požadavky na obsah textu dané skladby. Umělci tak podléhají pouze omezením, která předpokládá Listina ve svém čl. 10 odst. 2, a jsou odpovědní podle obecných právních předpisů, které jsou rozebrány výše. Hudební festivaly byly až do října 2015 omezovány hygienickými stanicemi, kvůli regulaci hluku. Ovšem byla schválena novela zákona o veřejném zdraví, kdy nyní budou moci samy obce udělovat výjimky, z těchto limitů hlasitosti, pořadatelům venkovních festivalů.

V ČR vystupuje či vystupovalo vskutku mnoho umělců, kteří se vyznačují nekonvenčními texty svých písní. Mnoho z nich se ve svých skladbách věnují násilí, sexuálnímu zneužívání či požívání návykových látek. Pro příklad bych uvedla interprety jako je *Záviš*, *Diwokej západ*, *Elektrick Mann* či *Řezník*, kterému jsem se rozhodla věnovat dále.

V této oblasti totiž stojí za zmínku dosud velmi aktivní a kontroverzní umělec, který se se svou tvorbou dostal i před soud a tím je již zmíněný rapper *Řezník*, který se vyznačuje provokováním a šokováním posluchače. Nejznámějším případem, který se okolo jeho osoby udál, je jistě soudní proces kvůli údajnému podněcování násilí proti skupině obyvatel a podněcování k nenávisti vůči skupině osob ve videoklipu. Za tento trestný čin mu hrozily až tři roky ve vězení. Soud pro Prahu 5 ale rapera osvobodil s tím, že poukázal na tvorbu České sody nebo na animovaný pořad Happy Tree Friends, který je daleko brutálnější. Sám soudce se vyjádřil, že si nebyl jist, „*jestli má k ličení vůbec dojít, ale nakonec se rozhodl, že ano, protože v tomto případě šlo o ústavní práva jako je svoboda projevu nebo umělecké tvorby. Každý si může skládat, co chce a klidně si to u sebe v obýváku pouštět pořád dokolečka. Něco jiného by samozřejmě bylo, pokud by tenhle text někdo zpíval na srazu extremistů. Ta tvorba samozřejmě může někoho urážet, ale to je už pouze otázkou vkusu.*“¹²⁷

Další událostí, která se odehrála kolem tohoto umělce, bylo jeho vyřazení z hudebních cen Hvězda internetu v anketě Český slavík Mattoni v roce 2013. Důvodem měl být obsah jeho písní, konkrétně se jednalo o skladbu „*Ta holka v mém sklepě*“, kde se objevuje násilí, sexuální zneužívání a týrání mladé dívky. Tento postup organizátorů soutěže podpořily i

¹²⁷ ZELENÝ, Petr. *Žalobce připomněl Českou sodu a soud trio ostrých rapperů osvobodil* [online]. iDnes.cz, 28. listopadu 2011 [cit. 3. prosince 2015]. Dostupné na <http://zpravy.idnes.cz/soud-osvobodil-hrobku-pitvu-a-reznika-dx4-/krimi.aspx?c=A111129_155059_krimi_cen>

organizace pomáhající zneužívaným ženám, dětem a obětem trestných činů. Jejich úmyslem bylo chránit práva a svobody druhých a také mravnost a morálku. Na druhou stranu se za Řezníka postavilo několik umělců, kteří vyjádřili svůj nesouhlas s jeho vyřazením a označili toto jednání za cenzuru. Každopádně Řezník díky vyřazení přišel o možnost natočit videoklip v hodnotě sto tisíc korun.¹²⁸ Kvůli těmto událostem následně natočil jiný hudební spot s názvem „*Pořád jenom Hate*“, kde se poněkud ostrým a nevybíravým způsobem opřel do celé soutěže a jejích pořadatelů. Aktuálně Řezník natočil video nové pod názvem „*Pořád jenom Hate 2*“, kde kritizuje společnost Mattoni kvůli připravovanému seriálu, který má být uveden ve veřejnoprávní televizi. Řezník se vyjádřil, že tím protestuje proti reklamě, která je takto placená z peněz daňových poplatníků.¹²⁹

V závěru je třeba uvést, že se Řezník věnuje specifickému hudebnímu stylu Horrorcore. Tato odnož hip hopu se vyznačuje tím, že se texty skladeb soustředí na hororové prostředí, kde nesmí chybět vraždy, sebevraždy, kanibalismus i znásilnění.¹³⁰ Vzhledem k rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 5 je vidět, že je chráněn i umělecký projev, který není přijímán většinovým názorem obyvatelstva. Jelikož se před ESLP doposud neobjevila kauza, která by se týkala vyložení obsahu kontroverzní skladby, lze jen těžko usuzovat, jak by tento soud rozhodl. Já osobně věřím tomu, že by se přiklonil ke svojí dřívější judikatuře a zopakoval by, že je třeba chránit i projev, který je šokující. Ovšem co se týče problematiky mravnosti, pravděpodobně by ESLP nechal rozhodnutí na samotných smluvních státech, jelikož znají poměry ve své zemi. Proto mě osobně těší výše zmíněné rozhodnutí, kdy soud podpořil umělce v jeho svobodě slova a lze jen doufat, že to takhle bude i nadále a soudy se neuchýlí k opačné praxi.

¹²⁸ KOLINA, Josef. *Raper Řezník: uzrál pro policii? „Jsem padouch ale jen v masce“* [online]. Tyden.cz, 2.prosince 2013 [cit. 3.prosince 2015]. Dostupné na <http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/raper-reznik-uzral-pro-policii-jsem-padouch-ale-jen-v-masce_290768.html>

¹²⁹ ZAVŘELOVÁ, Monika. *Řezník znovu provokuje. Štve ho chystaný seriál Já, Mattoni* [online]. iDnes.cz, 5.října 2015 [cit. 3.prosince 2015]. Dostupné na <http://kultura.zpravy.idnes.cz/reznik-provokace-mattoni-utok-dzc-/hudba.aspx?c=A151005_112509_hudba_kiz>

¹³⁰ KANGAS, Chaz. *The history of horrorcore rap* [online]. Laweekly.com, 5.listopadu 2013 [cit. 3.prosince 2015]. Dostupné na <<http://www.laweekly.com/music/the-history-of-horrorcore-rap-4168562>>

4. Svoboda projevu a mravnost v reklamě

Historie reklamy se začíná psát v roce 1842 v Americe, kdy dva lidé (G. P. Rowell a F. W. Ayer) začali propagovat tezi, že díky průmyslové revoluci může masová propagace vyvolat i obrovskou spotřebu. V této době inzerenti zkoušeli mnoho nových médií, kde svou reklamu uveřejňovali, šlo např. o reklamní tabule či letáky.¹³¹

„Účelem reklamy je doručení obchodního poselství o prodávaném výrobku nebo službě.“¹³² Jejím cílem je tedy utvrdit zákazníka v tom, že právě tento výrobek nebo služba je nejlepší, a poukázat na jeho/její priority. Prodávající takto oslovuje obrovské množství potencionálních zákazníků a tento způsob propagace nahrazuje osobní prodej.¹³³ Podle českého právního řádu je reklamou: „oznámení, předvedení či jiná prezentace šířená zejména komunikačními médii, mající za cíl podporu podnikatelské činnosti, zejména podporu spotřeby nebo prodeje zboží, výstavby, pronájmu nebo prodeje nemovitostí, prodeje nebo využití práv nebo závazků, podporu poskytování služeb, propagaci ochranné známky.“¹³⁴

Dle Výboru OSN pro lidská práva je třeba pod ochranu čl. 19 odst. 2 MPOPP zahrnout i komerční sdělení a reklamu. Dopad tohoto článku nemá tak být omezován jen na sdělení politická či umělecká. Výbor ve svém stanovisku *Ballantyne, Davidson, McIntyre proti Kanadě* uvedl, že „nesouhlasí s tím, aby některé formy projevu mohly podléhat různým stupňům omezení s výsledkem, že určité formy projevu utrpí širší omezení než jiné formy projevu.“¹³⁵

4.1. Judikatura ESLP

V této oblasti bych ráda zmínila rozhodnutí ve věci *Mouvement Raelien Suisse proti Švýcarsku* z roku 2012. Stěžovatelem v této věci bylo neziskové sdružení, které spadalo pod hnutí Realien, jejichž hlavním účelem bylo kontaktování a následné navázání přátelství s mimozemšťany. Navíc tato skupina věřila v pozitivní vliv klonování lidí, protože tak by se lidé mohli stát nesmrtelnými. Zakladatel hnutí známý jako Raël vydal knihu, která měla být návodem od mimozemšťana, jak mají lidé žít svůj život a jak mají zkoumat své tělo, aby si vychutnali zvuky, barvy, ale i sexualitu a kosmický orgasmus. Toto hnutí se snažilo získat povolení k vylepení billboardu s reklamou svojí organizace ve městě Neuchâtel. Ovšem žádost o povolení byla policií zamítnuta s odkazem na předešlá soudní rozhodnutí, že se hnutí

¹³¹ PINCAS, S. LOISEAU, M. *Dějiny reklamy*. Kolín nad Rýnem: TASCHEN, 2009, s. 25

¹³² SCHULTZ, Don E. *Moderní reklama – umění zaujmout*. Praha: Grada, 1995, s. 23

¹³³ Tamtéž, s. 23-24

¹³⁴ § 1 odst. 2 zákona č. 40/1995Sb., o regulaci reklamy, ve znění pozdějších předpisů

¹³⁵ WAGNEROVÁ, Eliška. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 426

zapojuje do aktivit, které jsou proti veřejnému pořádku a jsou nemorální. Odvolání bylo městským úřadem také zamítnuto s konstatováním, že se jedná o sektu. Zemský direktorát toto rozhodnutí potvrdil z důvodu, že hnutí zastává geniokracii (vládu inteligentních) a klonování lidí, ke svým argumentům dodal rozsudek soudu z kantonu Fribourg, který zjistil, že hnutí podporuje pedofilii a incestní chování. Správní soud také zamítl jejich další odvolání. Proto hnutí podalo následně stížnost k ESLP. Je zde na místě podotknout, že stejné billboardy, pouze s jiným nápisem, hnutí vyvěšovalo po několika městech ve Švýcarsku a povolení od příslušných úřadů pokaždé obdrželi.

ESLP se zabýval nejdříve tím, zda došlo k zásahu do čl. 10 Úmluvy. Soud se vyjádřil, že zde není ani potřeba zkoumat, zda se *„jedná o negativní či pozitivní závazek státu, ale že předmětný zákaz, v každém případě, zakládá zásah, který je neakceptovatelný, pokud nesplňuje jednu z podmínek uvedených v druhém odstavci článku 10.“*¹³⁶ Tento zásah byl ale předepsán zákonem, konkrétně správním nařízením města Neuchâtel. Také sledoval legitimní cíl a to ochranu práv a svobod druhých, veřejnou morálku a zamezení páčání trestné činnosti. Hlavní otázkou tedy zůstává, zda byl tento zásah nezbytný v demokratické společnosti.

V tomto případě vyvstala otázka, zda musí státní autority udělit povolení k vylepení billboardu a tím umožnit šíření názorů skupiny a udělat jejím názorům tak místo ve společnosti. Soud zde uvedl svojí předchozí judikaturu s tím, že se tento případ poněkud liší a dospěl k závěru, že zde nešlo o generální zákaz předávat informace, ale pouze o omezení využívání veřejně přístupného vybavení. Dále uvedl, že *„jednotlivci nemají neomezené a nepodmíněné právo, které by rozšiřovalo jejich možnost v užívání veřejného prostoru, zejména v souvislosti k vybavení, které slouží k reklamě.“*¹³⁷ Podotkl také, že tato reklamní kampaň neměla politický podtext. ESLP se dále vyjádřil tak, že míra uvážení, která je poskytnuta smluvním státům, je větší například u otázky morálky nebo ochrany práv a svobod druhých, ale jelikož zde nejde o politickou proklamaci, může se pohled na věc odlišovat stát od státu. Proto soud uvedl, že pouze rozumné a vážné důvody, jako je například ochrana morálky, mohou obstát při takovémto rozhodnutí národních autorit. Soud proto rozhodl, že nedošlo k porušení čl. 10 Úmluvy, protože *„národní autority nevykročily z mezí své*

¹³⁶ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Mouvement Raelien Suisse proti Švýcarsku* ze dne 13.7. 2012, číslo stížnosti: 16354/06, § 51

¹³⁷ Tamtéž, § 58

*pravomoci a důvody opravňující jejich rozhodnutí jsou dostatečné a relevantní a odrážejí naléhavou společenskou potřebu.*¹³⁸

V oblasti komerčního projevu soud několikrát prohlásil, že se na něj ochrana čl. 10 Úmluvy vztahuje, ale státy mají větší možnost upravit danou problematiku svým vnitrostátním právem.¹³⁹ Navíc komerční sdělení „*spadá obecně mimo základní jádro, které je chráněno svobodou projevu a požívá tak menší ochrany než ostatní názory či informace.*“¹⁴⁰

Zde je jasně vidět, že ESLP komerční projev ochraňuje menší měrou než projev umělecký. Ovšem vyskytlo se před ESLP mnoho případů, kde se svobodný komerční projev nestřetával pouze s obecným pojetím morálky, ale s morálkou ve vztahu k náboženskému cítění věřících. V těchto případech musel soud vyvažovat i právo na svobodu vyznání. Většinou se ale ESLP vyjádřil stejně jako v předchozích případech a ponechal státům volnou míru uvážení s konstatováním, že ony samy by měly znát svoji zem a její zvyklosti (např. rozhodnutí ESLP ve věci Murphy proti Irsku¹⁴¹). Za povšimnutí stojí, že je ESLP jiného názoru než Výbor OSN pro lidská práva, který ve svém výše uvedeném stanovisku nesouhlasil s tím, aby některé formy projevu byly omezovány více a jiné méně. ESLP ale jasně několikrát uvedl, že komerční projev požívá menší ochrany.

4.2. Prostředí České republiky

V ČR je reklama zakotvena především v zákoně o regulaci reklamy a v zákoně o provozování rozhlasového a televizního vysílání. Dále jistou úpravu obsahuje i Kodex pro reklamu, který je vydáván Radou pro reklamu. Reklama je omezována z několika důvodů. Především pokud je založena na podprahovém vnímání, nebo že je klamavá, skrytá či nevyžádaná nebo pokud je reklamou na zboží, jejichž prodej je v rozporu s právními předpisy. Do vysílání elektronických médií též nesmí být zařazena reklama, která mimo jiné podporuje nemorální chování a také ta, které by mohla mít vliv na mravní vývoj dětí a mladistvých.¹⁴²

Zákon o regulaci reklamy výslovně uvádí: „*reklama nesmí být v rozporu s dobrými mravy, zejména nesmí obsahovat jakoukoliv diskriminaci z důvodů rasy, pohlaví nebo národnosti nebo napadat náboženské nebo národnostní cítění, ohrožovat obecně*

¹³⁸ Tamtéž, § 76

¹³⁹ JÄGER, Petr, MOLEK, Pavel. *Svoboda projevu: Demokracie, rovnost a svoboda slova*. Praha: Auditorium, 2007, s. 117

¹⁴⁰ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Markt Intern proti Německu* ze dne 20.11. 1989, číslo stížnosti: 10572/83, § 32

¹⁴¹ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Murphy proti Irsku* ze dne 10.7. 2003, číslo stížnosti: 44179/98

¹⁴² ROZEHNAL, Aleš. *Mediální právo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 125 - 133

*nepřijatelným způsobem mravnost, snižovat lidskou důstojnost, obsahovat prvky pornografie, násilí nebo prvky využívající motivu strachu. Reklama nesmí napadat politické přesvědčení.*¹⁴³ V dalších ustanoveních velmi konkrétně upravuje např. reklamu na tabákové výrobky či alkohol a obsah, který je v těchto reklamách povolen či nikoli.

Důležitým orgánem je Rada pro reklamu, která je občanským sdružením, jež má za cíl obsahovou samoregulaci reklamy. Tato Rada je významná při definování dobrých mravů v reklamě. Dobré mravy porušují reklamy podporující nekalou soutěž, ale i reklamy ohrožující mravnost či reklamy diskriminující.¹⁴⁴

Nejbohatší v této oblasti je judikatura NSS a obecných soudů. V roce 2007 se před NSS objevil případ reklamních letáků společnosti **K. D.**, kde byly vyobrazeny nahé ženy, které měly přilákat zákazníky do kabaretu. Za tuto reklamu byla udělena společnosti pokuta ve výši čtvrt milionu korun. Ovšem společnost zde byla pouze zadavatelem reklamy a ne jejím následným šířitelem. NSS se v této věci zabýval definováním neurčitého právního pojmu pornografie. Při své argumentaci vycházel především z rozhodnutí ÚS sp. zn. IV ÚS 606/03 (který je uveden výše). NSS zde došel k „závěru, že zobrazení nahoty v předmětných letácích není účelem, nýbrž prostředkem k dosažení jiného účelu, a to k přilákání návštěvníků do daného klubu. Nesnaží se tedy především stimulovat sexuální pud jedince.“¹⁴⁵ Dále se soud zabýval také odlišením pornografie a erotiky, kde uvedl: „pornografií se rozumí především znázorňování lidského těla či sexuálního chování, vytvořené především s cílem podněcovat sexuální pud. Jako pornografické se zpravidla označují pouze materiály, které překračují morální normy společnosti a vzbuzují u výrazné části stud, slabší formy podobných zobrazení se v takovém případě označují jako erotika. Erotika naopak nezobrazuje lidskou sexualitu jako dominantní motiv, může sexuálně vzrušovat, není to však její primární cíl, takovéto vzrušení není primární a záměrné, erotika nepřekračuje soudobé standardy společnosti.“¹⁴⁶ Následně došel k závěru, že předmětné letáky nezobrazovaly pornografii, ale šlo pouze o erotickou reklamu, jejímž primárním účelem bylo komerční sdělení. Kvůli těmto důvodům NSS zrušil napadené rozhodnutí.

Dalším případem, který stojí za povšimnutí, je televizní reklama na společnost **Partners**, která poskytuje finanční poradenství. Jejich reklama zobrazovala rozhovor dvou klaunů, mezi nimiž byl rozdíl zhruba jedné generace. Ze začátku spotu se ozve řev tygra a starší klaun podotkne, že má tygr asi hlad. Mladší klaun se pousměje a na to mu starší odvěti,

¹⁴³ § 2 odst. 3 zákona č. 40/1995 Sb., o regulaci reklamy, ve znění pozdějších předpisů

¹⁴⁴ ROZEHNAL, Aleš. *Mediální zákony. Komentář*. Praha: ASPI, 2007, s. 219

¹⁴⁵ Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 27.9.2007, č.j. 5 As 32/2007-83

¹⁴⁶ Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 27.9.2007, č.j. 5 As 32/2007-88

aby se moc nesmál, že v jeho věku bude jistě ještě hladovější, a že by se měl začít starat, protože je nejvyšší čas. Na to následuje záběr se sloganem „*Nechcete-li v penzi řvát hlady, zavolejte nám, Partners, připravte se na svůj důchod už dnes.*“¹⁴⁷ Společnost dostala pokutu kvůli tomu, že předmětná reklama porušovala § 2 odst. 3 zákona o regulaci reklamy, a to prostřednictvím využití motivu strachu a byla proto v rozporu s dobrými mravy. Ovšem toto rozhodnutí Rady pro rozhlasové a televizní vysílání bylo v řízení o žalobě zrušeno. Rada tedy podala následně kasační stížnost. NSS se zde zabýval zkoumáním otázky dobrých mravů v souvislosti s motivem strachu. Uvedl, že každý člověk má strach z něčeho jiného, proto je třeba posuzovat každý případ individuálně s ohledem právě na dobré mravy. Tímto spojením se dle NSS myslí mravnost v jejím obecném významu. S ohledem na celkové vyznění dané reklamy a na její kontext a použitou nadsázku NSS podotkl, že se jedná v první řadě o reklamu na finanční poradenství a ne o agresivní výhrůžku. Proto NSS kasační stížnost zamítl.¹⁴⁸

Jako nejnovější případ bych uvedla kauzu společnosti *Elpis* ze září roku 2015, která poskytuje služby v oboru pohřebnictví a umístila na svých webových stránkách reklamu na své služby spolu s cenami. Za tento správní delikt byla společnost sankcionována pokutou. Společnost se domáhala zrušení rozhodnutí Magistrátu hl. města Prahy u soudu, ovšem ten její žalobu zamítl. Tak se dostala až k NSS, který se ve svém odůvodnění vypořádal s otázkou ochrany komerčního projevu. Soud zde uvedl, že je třeba, aby zásah ze strany správního orgánu byl předepsán zákonem, aby sledoval legitimní cíl a aby byl nezbytný v demokratické společnosti. Co se týče prvních dvou bodů, byl zásah stanoven zákonem o regulaci reklamy a jako legitimní cíl sloužila ochrana mravnosti. Ovšem v otázce nezbytnosti NSS uvedl, že je třeba chránit i komerční projev, který spadá pod ochranu čl. 17 Listiny. Navíc zákon o regulaci reklamy musí být vykládán ve světle ústavně-konformního výkladu, tedy že musí být zohledněno i právo na svobodný komerční projev. Soud dovodil, že spotřebitelé mají právo vědět, kolik dané služby stěžovatelky stojí, jelikož je cena jedním z kritérií, podle něž se spotřebitelé rozhodují, zda těchto služeb využijí či nikoli. Sankce, která byla uložena za zveřejnění této informace, byla tedy podstatným zásahem do stěžovatelčina práva na svobodný komerční projev. Dle NSS nelze uvedení cen na stěžovatelčiných webových stránkách v dnešní době vidět jako něco nemravného či neetického. Nakonec soud poukázal i na novelu zákona o regulaci reklamy, která sice nebyla v době rozhodování soudu účinná, ale

¹⁴⁷ Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 28.5.2015, sp.zn. 2 As 19/2015

¹⁴⁸ Tamtéž

byla již platná. Tato novela obsahovou regulaci v reklamách na pohřebnictví vypustila. Proto NSS zrušil rozsudek Městského soudu v Praze i rozhodnutí Magistrátu hl. města Prahy.¹⁴⁹

Na těchto rozhodnutích je patrné, že v reklamě je chráněn divák především před ukázkami pornografie a motivy strachu. Ovšem většinou již musí jít o strach, který by takto pocíťovalo průměrně uvažující publikum a u otázky pornografie je většinou problémem tzv. tvrdá pornografie. Co se týče pohřebnictví, v nové úpravě již nesmí docházet k reklamám ve zdravotnických zařízeních, jinak zde jiná omezení, jako výše uvedená cena služeb, nejsou.

V reklamách je chráněn i mladistvý divák, kdy se opět dbá na jeho mravní a psychický vývoj. Zde byla problematická reklama na **Fidorku**, která měla v dětech vzbuzovat agresii. V reklamním spotu přecházela holčička po přechodu a hodila svojí panenku na kapotu stojícího auta, tím způsobila vystřelení airbagů, které takto znehybněly řidiče i spolujezdkyni, která v ruce držela právě oplatku Fidorka. Následně holčička přišla k autu a oplatku si vzala. Za tuto reklamu dostaly televizní stanice od Rady pro regulaci reklamy několik pokut. NSS kasační stížnost, která požadovala zrušení rozhodnutí Městského soudu v Praze, jímž byla zamítnuta žaloba a kterým byla potvrzena jedna z pokut, zamítl. Zabýval se tím, že „*podle § 2 odst. 3 zákona o reklamě se zakazují reklamy určené osobám do 15 let, nebo v nichž vystupují osoby mladší 15 let, pokud podporují chování ohrožující jejich zdraví, psychický nebo morální vývoj.*“¹⁵⁰ NSS došel k závěru, že v této reklamě vystupuje osoba, která je mladší 15 let a že je reklama určena i těmto osobám: „*Předmětem přesvědčovací kampaně bylo zboží, které je nepochybně určeno mimo jiné dětem a reklamní spot měl vyvolat poptávku po oplatce mimo jiné právě u nich, přitom reklama byla podle údajů ohledně vysílacích časů obsažených ve správním spisu vysílána v době, kdy děti televizi sledují.*“¹⁵¹ Následně se soud vypořádal s podmínkou, která stanoví, že reklama podporuje chování, které může ovlivnit morální a psychický vývoj dětí. NSS poukázal na skutečnost, že je zde agresivita dvojitá a to jak vůči cestujícím v autě, tak vůči panence, kterou holčička na auto hodí. Soud zde uvedl, že „*lze důvodně předpokládat blízký vztah děvčátka a panenky, a děvčátko tedy riskuje svým chováním její zranění, pak podpora chování ohrožujícího psychický nebo morální vývoj dětí je evidentní.*“¹⁵² Nakonec se soud vyjádřil k pojetí nadsázky v reklamě, která musí být dle jeho názoru přípustná, ovšem s ohledem na adresáty reklamy a jejich schopnosti tuto nadsázku odhalit. Rozhodnutí NSS je na jednu stranu překvapivé, protože právě tato reklama s roztomilou holčičkou a sloganem „*Když musíš, tak musíš.*“ získala několik prestižních

¹⁴⁹ Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 17.9.2015, č.j. 1 As 38/2015-31

¹⁵⁰ Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 23.3.2005, č.j. 6 As 16/2004-90

¹⁵¹ Tamtéž

¹⁵² Tamtéž

ocenění.¹⁵³ Tento případ se dostal až před ÚS, ten se ale k meritu věci nevyjádřil a stížnost odmítl jako zjevně neopodstatněnou.¹⁵⁴

¹⁵³ HORÁČEK, Filip. *Kultovní reklamy: Holčička kvůli Fidorce mrskla panenkou. A padaly pokuty* [online]. iDnes.cz, ze dne 9.září 2015 [cit. 11.prosince 2015]. Dostupné na <http://ekonomika.idnes.cz/rekama-na-fidorku-sokovala-d0p-/ekonomika.aspx?c=A150907_114807_ekonomika_fih >

¹⁵⁴ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 25.10.2005, sp.zn. II. ÚS 396/05

Závěr

V této práci jsem se zaměřila na rozbor rozhodnutí, která se týkala střetu svobody projevu a požadavku mravnosti daného projevu, a která se objevila před ESLP, ÚS i NSS. V mnoha z nich se vedle ochrany mravnosti jako legitimního cíle pro zásah do svobody projevu objevovala i ochrana práv a svobod druhých, ovšem tuto protihodnotu jsem u daného případu vždy jen zmínila, protože primárním cílem bylo zmapování ochrany mravnosti na úkor rozsahu svobody projevu. Díky tomuto výzkumu jsem došla k závěru, že mravnost je pojmem velmi špatně uchopitelným, který se často mění s ohledem na konkrétní místo a danou dobu.

Hlavním cílem této práce bylo zjistit, zda existuje určitý standard mravnosti, a to v rámci judikatury ESLP i ÚS. Ovšem ze všech rozhodnutí vyplývá, že tento standard neexistuje. Vždy záleží na samotném soudu, jak posoudí mravnost daného projevu. Soud by měl pokaždé reflektovat danou dobu, zemi, o kterou se jedná a náhled společnosti na daný případ. Podle těchto kritérií by měl soud (nebo správní orgán) určit onen standard mravnosti, který může v konkrétní době, zemi a společnosti platit, a to klidně i několik let, ale také je možné, že se bude měnit každý měsíc či rok. Tento standard mravnosti bude vždy odrážet pohled určité společnosti na dané jednání, které je uskutečňováno v rámci svobody projevu, a bude určovat jeho přijatelnost či odmítání v dané době.

K výzkumným otázkám práce je třeba poukázat na fakt, že se ESLP velmi málo vyjadřuje k ochraně mravnosti ve spojení se svobodou projevu. Ve většině rozhodnutí soud judikoval, že sice došlo k zásahu do čl. 10 Úmluvy, ale také ponechal státům volnou míru uvážení, aby samy mohly posoudit, co je a není na jejich území v souladu s jejich právními předpisy, a co je či není mravné. ESLP se většinou nevyjadřuje k samotnému obsahu inkriminovaného projevu, o němž rozhoduje.

Co se týče vývoje pojmu mravnosti v čase, je vidět určitý posun od případů *Handyside proti Spojenému království* a *Müller a ostatní proti Švýcarsku*, kdy ESLP konstatoval, že neexistuje jednotné pojetí morálky na území Evropy a nechal tak Spojenému království i Švýcarsku prostor pro volnou míru uvážení. Naopak v novějším rozhodnutí ve věci *Akdaş proti Turecku*, se ESLP vyjádřil, že je třeba zachovat kulturní dědictví Evropy, které je běžně přístupné v jiných evropských státech. Z tohoto důvodu státy nemohou natolik zasahovat do práva na svobodu projevu umělce a soud jim neposkytne prostor pro takovou volnou míru uvážení. ESLP také uvedl, že může kdykoli převzít roli dozorujícího orgánu, který určí jak moc je omezení v rámci volné míry uvážení v souladu s Úmluvou.

Pokud jde o prostředí České republiky, uvedl ÚS ve svých rozhodnutích několikrát, že omezení či zásah do svobody projevu má být v demokratické společnosti výjimkou, protože právě tato svoboda nejvíce přispívá k rozpoutání veřejné diskuze a k aktivizaci obyvatelstva. Mravnost daného projevu musí být posuzována ve světle díla jako celku a ne jen v jeho jedné části bez kontextu.

Samotné určení standardu mravnosti je na správním orgánu, popř. později na soudu, jelikož jde o otázku právní, se kterou by se měly tyto orgány vypořádat v odůvodnění svých rozhodnutí. Tato rozhodovací praxe potom reflektuje danou dobu a ukazuje postoj společnosti k otázce mravnosti či nemravnosti konkrétního jednání. Díky tomu je při rozhodování soudů vidět určitý vývoj, kdy dříve bylo za nemravné považováno chování, které je dnes zcela běžné a nikoho by nenapadlo nad jeho nevhodností ani uvažovat. Na druhou stranu ale převáží požadavek mravnosti tvorby či díla, pokud se jedná o diváka, posluchače, čtenáře či návštěvníka mladistvého. Děti a mladiství jsou totiž chráněni před nemravným projevem daleko více, jelikož by mohl mít neblahý vliv na jejich chování či duševní a mravní vývoj. Zejména z tohoto důvodu je důsledně kontrolováno vysílání televizí s ohledem na časové uspořádání programu, kdy je povinností televizních stanic zařazovat pořady, které mohou mít určitým způsobem neblahý vliv na psychický a mravní vývoj dítěte či mladistvého, až po desáté hodině večerní.

Jelikož je svoboda projevu právem, které se rodí ve sféře jednotlivce, ale k jeho uplatnění již dochází mimo tuto osobní sféru, ovlivňuje výkon tohoto práva i práva jiná. Z tohoto důvodu by se další výzkum mohl zaměřit na prolínání svobody projevu a jiného práva, jako např. práva shromažďovacího či sdružovacího.

Osobně bych se nadále ráda věnovala tématu svobody projevu a ochrany mravnosti ve spojení s náboženským cítěním druhých např. v rigorózní práci, jelikož mě zajímá postoj ESLP k této otázce. Ráda bych dospěla k závěru, zda je soud taktéž zdrženlivý při posuzování mravnosti, anebo zda v tomto případě vystupuje jako supervizor a již se konkrétně vyjadřuje k obsahu daného díla.

Seznam pramenů

Monografie a články z časopisů

- 1) BARENDT, Eric. *Freedom of Speech*. Oxford: University Press, 2007, s. 568
- 2) BARINKA, Roman. *Evropská úmluva o lidských právech a doktrína margin of appreciation : případ svobody projevu*. Právník 3/2007, s. 241-273
- 3) BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: Principy, garance, meze*. Praha: Leges, 2010, s. 384
- 4) BARTOŇ, Michal. *Obsahově neutrální versus obsahově zaměřená regulace svobody projevu a její víceúrovňová ústavní ochrana*. Právník, 2010, č. 5, s. 441-472
- 5) COX, Christoph, WARNER, Daniel. *Audio culture: readings in modern music*. New York: Continuum, 2006, s. 454
- 6) ČERNÝ, Petr. *Je svoboda projevu opravdu pro všechny?* Právní rozhledy, 2009, č. 5, s. 176-181
- 7) FISH, Stanley. *There's No Such Thing as Free Speech...and it's a good thing too*. New York: Oxford University Press, 1994, s. 352
- 8) FTOREK, Josef. *Public relations jako ovlivňování mínění. Jak úspěšně ovlivňovat a nenechat se zmanipulovat*. Praha: Grada Publishing, 2012, s. 215
- 9) GERT, Bernard. *Morality: Its Nature and Justification*. New York: Oxford University Press, 1998, s. 438
- 10) GUDMUNDUR, S. Alfreðsson, ASBJORN, Eide. *The Universal Declaration of Human Rights: A Common Standard of Achievement*. The Hague: Kluwer Law International, 1999, s. 782
- 11) HERZEG, Jiří. *Meze svobody projevu*. Praha: Orac, 2004, s. 135
- 12) CHMELÍK, Jan a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003, s. 201
- 13) JÄGER, Petr, MOLEK, Pavel. *Svoboda projevu: Demokracie, rovnost a svoboda slova*. Praha: Auditorium, 2007, s. 195
- 14) JEMELKA, Luboš, VETEŠNÍK, Pavel. *Zákon o přestupcích a přestupkové řízení. Komentář*. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 632
- 15) KEARNS, Paul. *Freedom of Artistic Expression: Essays on Culture and Legal Censure*. Oxford: Hart Publishing Ltd., 2013, s. 249
- 16) KMEC, Jiří a kol. *Evropská Úmluva o lidských právech – komentář*. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 1660

- 17) MOKREJŠ, Antonín. *Umění: a k čemu?* Praha: TRITON, 2002, s. 167
- 18) MORANGE, Jean. *La liberté d'expression*. Paris: Presses Universitaires de France, 1993, s. 127
- 19) PINCAS, S. LOISEAU, M. *Dějiny reklamy*. Kolín nad Rýnem: TASCHEN, 2009, s. 336
- 20) ROZEHNAL, Aleš. *Mediální právo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 303
- 21) ROZEHNAL, Aleš. *Mediální zákony. Komentář*. Praha: ASPI, 2007, s. 272
- 22) SCHULTZ, Don E. *Moderní reklama – umění zaujmout*. Praha: Grada, 1995, s. 668
- 23) SVÁK, Jan. *Sloboda prejavu v retrospektíve rozhodnutí orgánov Rady Európy*. Právník, 2002, č. 3, s. 276-320
- 24) ŠALDA, František Xaver. *Kritické projevy 7. 1908-1909*. Praha: Melantrich, 1953, s. 491
- 25) ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 3614
- 26) ŠTURMA, Pavel. *Vztah Charty základních práv EU k dosavadnímu systému ochrany lidských práv v Evropě*. Právní rozhledy, 2004, č. 9, s. 321 – 328
- 27) WAGNEROVÁ, Eliška. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 906

Právní předpisy

- 1) Všeobecná deklarace lidských práv, vyhlášená pod č. 120/1976 Sb.
- 2) Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, vyhlášen pod č. 120/1976 Sb.
- 3) Evropská Úmluva o ochraně základních lidských práv a svobod
- 4) Charta základních práv EU
- 5) Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
- 6) Zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku, ve znění pozdějších předpisů
- 7) Zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy, ve znění pozdějších předpisů
- 8) Zákon č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, ve znění pozdějších předpisů
- 9) Zákon č. 40/1995 Sb., o regulaci reklamy, ve znění pozdějších předpisů
- 10) Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění k 12.7.2007

- 11) Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- 12) Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů

Judikatura

- 1) Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Handyside proti Spojenému království* ze dne 7.12. 1976, číslo stížnosti: 5493/72
- 2) Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Sunday Times proti Spojenému království* ze dne 26.4.1979, číslo stížnosti: 6538/74
- 3) Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Lingens proti Rakousku* ze dne 8.7.1986, číslo stížnosti: 9815/82
- 4) Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Müller proti Švýcarsku* ze dne 24.5. 1988, číslo stížnosti: 10737/84
- 5) Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Norris proti Irsku* ze dne 26.10.1988, číslo stížnosti: 10581/83
- 6) Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Markt Intern proti Německu* ze dne 20.11. 1989, číslo stížnosti: 10572/83
- 7) Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Observer a Guardian proti Spojenému království* ze dne 26.11.1991, číslo stížnosti 13585/88
- 8) Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Castells proti Španělsku* ze dne 23.4. 1992, číslo stížnosti: 11798/85
- 9) Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Murphy proti Irsku* ze dne 10.7. 2003, číslo stížnosti: 44179/98
- 10) Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Otto-Preminger-Institut proti Rakousku* ze dne 20.6.1994, číslo stížnosti: 13470/87
- 11) Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Akdaş proti Turecku* ze dne 16.2.2010, číslo stížnosti: 41056/04
- 12) Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Karttunen proti Finsku* ze dne 10.5. 2011, číslo stížnosti: 1685/10
- 13) Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Mouvement Raelien Suisse proti Švýcarsku* ze dne 13.7. 2012, číslo stížnosti: 16354/06
- 14) Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 19.4.2004, sp.zn. IV. ÚS 606/03
- 15) Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11.11.2005, sp. zn. I. ÚS 453/03
- 16) Nález Ústavního soudu ČR ze dne 17.7.2007, sp.zn. IV. ÚS 23/05

- 17) Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 25.11.2009, sp.zn. IV. ÚS 1171/09
- 18) Nález Ústavního soudu ČR ze dne 23.3.2010, sp. zn. I. ÚS 1990/08
- 19) Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 25.11.2010, sp.zn. II. ÚS 468/03
- 20) Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 17.4.2014, sp.zn. I. ÚS 2246/12
- 21) Nález Ústavního soudu ČR ze dne 5.5.2015, sp. zn. II. ÚS 164/15, bod 25, 27
- 22) Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 28.5.1935. sp. zn. Boh. A 11944/35
- 23) Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 19.2.2004, sp.zn. 2 As 69/2003
- 24) Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 23.3.2005, sp.zn. 6 As 16/2004
- 25) Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 27.9.2007, sp.zn. 5 As 32/2007
- 26) Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 22.1. 2009, sp.zn. 6 As 30/2008
- 27) Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 2.9.2010, sp.zn. 8 As 55/2010
- 28) Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 14.9.2011, sp.zn.. 6 As 31/2011
- 29) Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 31.5.2012, sp.zn. 7 As 48/2012
- 30) Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 28.5.2015, sp.zn. 2 As 19/2015
- 31) Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 17.9.2015, sp.zn. 1 As 38/2015

Internetové zdroje

- 1) ČT 24. *Bolest, sex, pop, šílenství a smrt – Now!* [online]. Ceskatelevize.cz, 29. září 2010 [cit. 24. listopadu 2015]. Dostupné na <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/1313922-bolest-sex-pop-silenstvi-a-smrt-now>.
- 2) ČT 24. *Kdo zavřel Natalii? Erotické fotografie jsou ve Zlíně opět přístupné* [online]. Ceskatelevize.cz, 19. srpna 2014 [cit. 24. listopadu 2015]. Dostupné na <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/1021149-kdo-zavrel-natalii-eroticke-fotografie-jsou-ve-zline-opet-pristupne>.
- 3) ČT 24. *Natalia je sex. Je i pornografie? Zlínský kraj tvrdí, že ano* [online]. Ceskatelevize.cz, 15. srpna 2014 [cit. 24. listopadu 2015]. Dostupné na <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/1021564-natalia-je-sex-je-i-pornografie-zlinsky-kraj-tvrdi-ze-ano> .
- 4) ENCYCLOPEDIA OF ART EDUCATION. *Fine art* [online]. Visual-arts-cork.com, [cit. 24. listopadu 2015]. Dostupné na <http://www.visual-arts-cork.com/definitions/fine-art.htm>

- 5) *Etický kodex novináře* [online]. Syndikát novinářů, [cit. 30. listopadu 2015]. Dostupné na <<http://www.syndikat-novinaru.cz/etika/kodex/>>
- 6) Euroskop. *Listina základních práv EU* [online]. [cit. 27. října 2015]. Dostupné na <<https://www.euroskop.cz/204/sekce/listina-zakladnich-prav-eu/>>
- 7) GERT, Bernard. *The definition of morality* [online]. Stanford Encyclopedia of Philosophy, 14. března 2011 [cit. 3. listopadu 2015]. Dostupné na <<http://plato.stanford.edu/entries/morality-definition/>>
- 8) HORÁČEK, Filip. *Kultovní reklamy: Holčička kvůli Fidorce mrskla panenkou. A padaly pokuty* [online]. iDnes.cz, 9. září 2015 [cit. 11. prosince 2015]. Dostupné na <http://ekonomika.idnes.cz/rekama-na-fidorku-sokovala-d0p-ekonomika.aspx?c=A150907_114807_ekonomika_fih>
- 9) ICOM *Code of Ethics for Museums*, bod 4.3. [cit. 24. listopadu 2015]. Dostupné na <<http://icom.museum/the-vision/code-of-ethics/>>
- 10) KANGAS, Chaz. *The history of horrorcore rap* [online]. Laweekly.com, 5. listopadu 2013 [cit. 3. prosince 2015]. Dostupné na <<http://www.laweekly.com/music/the-history-of-horrorcore-rap-4168562>>
- 11) KOLINA, Josef. *Raper Řezník: uzrál pro policii? "Jsem padouch ale jen v masce"* [online]. Tyden.cz, 2. prosince 2013 [cit. 3. prosince 2015]. Dostupné na <http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/raper-reznik-uzral-pro-policii-jsem-padouch-ale-jen-v-masce_290768.html>
- 12) Pražský patriot. *Erotické a pornografické kresby Káji Saudka v centru Prahy* [online]. Prazskypatriot.cz, 8. června 2015 [cit. 24. listopadu 2015]. Dostupné na <<http://www.prazskypatriot.cz/unikatni-vystava-erotickyh-a-pornografickyh-kreseb-kaji-saudka/>>
- 13) TOMUSCHAT, Christian. *International Covenant on Civil and Political Rights* [online]. United Nations, 2008, [cit. 27. října 2015]. Dostupné na <http://legal.un.org/avl/pdf/ha/iccpr/iccpr_e.pdf>
- 14) *West's Encyclopedia of American Law* [online]. Legal-dictionary.com, [cit. 1. prosince 2015]. Dostupné na <<http://legal-dictionary.thefreedictionary.com/obscenity>>
- 15) ZAVŘELOVÁ, Monika. *Řezník znovu provokuje. Štve ho chystaný seriál Já, Mattoni* [online]. iDnes.cz, 5. října 2015 [cit. 3. prosince 2015]. Dostupné na <http://kultura.zpravy.idnes.cz/reznik-provokace-mattoni-utok-dzc-hudba.aspx?c=A151005_112509_hudba_kiz>

- 16) ZELENÝ, Petr. *Žalobce připomněl Českou sodu a soud trio ostrých raperů osvobodil* [online]. iDnes.cz, 28. listopadu 2011 [cit. 3. prosince 2015]. Dostupné na <http://zpravy.idnes.cz/soud-osvobodil-hrobku-pitvu-a-reznika-dx4-/krimi.aspx?c=A111129_155059_krimi_cen>

Shrnutí

Hlavním námětem této diplomové práce je střet svobody projevu a ochrany mravnosti v různých oblastech. Je členěna do čtyř kapitol. První kapitola pojednává obecně o svobodě projevu a o jejím právním zakotvení v mezinárodních, evropských i vnitrostátních předpisech. Druhá kapitola se věnuje mravnosti. Nejprve jejímu popisu a zákonné úpravě, následně pojetí mravnosti v České republice. Třetí kapitola se zabývá svobodou projevu a ochranou mravnosti v umění. Tato kapitola je členěna na několik podkapitol vždy podle specifické oblasti umění. Čtvrtá a poslední kapitola se zaměřuje na oblast reklamy v souvislosti se svobodou projevu a požadavkem ochrany mravnosti. V každé kapitole jsou analyzovány případy, které se objevily před Evropským soudem pro lidská práva a také jsou zde rozebrána rozhodnutí českých soudů, nejčastěji Ústavního soudu.

Abstract

The main theme of this diploma thesis is a conflict between freedom of expression and protection of morality in different areas. This thesis is divided into four chapters. The first chapter deals with a freedom of expression in general and about its legal base in international, european and national law as well. The second chapter devotes to morality. At first its definition and legislation, then the conception of morality in the Czech republic. The third chapter deals with the freedom of expression and the protection of morality in arts. The fourth and last chapter is focused on a field of advertisement in a connection with the freedom of expression and a requirement of morality protection. In each chapter are analysed cases, which appeared behind the European Court of Human Rights and there are also quotes of czech courts judgments, most often of the Constitutional court.

Klíčová slova

Svoboda projevu, mravnost, Evropská soud pro lidská práva, Ústavní soud, volná míra uvážení, umění, reklama

Key words

Freedom of expression, morality, European Court of Human Rights, Constitutional Court, margin of appreciation, art, advertisement